

Fredagen den 8 februari

Kl. 09.00

*Meddelande om
interpellationssvar*

§ 1 Justerades protokollet för den 31 januari.

§ 2 Upplästes följande inkomna ansökan:

*Om hjälp till Ni-
caragua*

Till riksdagen

Jag anhåller härmed om ledighet från mitt arbete som riksdagsledamot under perioden den 19 februari – den 19 mars 1980 på grund av enskilt uppdrag.

Stockholm den 7 februari 1980

Ulla Tillander

Kammaren biföll denna ansökan.

Talmannen anmälde att *Sigvard Persson* (c) under denna tid skulle tjänstgöra som ersättare för Ulla Tillander.

§ 3 Meddelande om interpellationssvar

1979/80:114 om svenskt deltagande i familjeplaneringsprojekt i Indien

Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Med hänvisning till riksdagsordningens 6 kap. 1 § vill jag meddela att jag på grund av utlandsresa ej kommer att besvara interpellationen av Eva Hjelmström om svenskt deltagande i familjeplaneringsprojekt i Indien inom den angivna tiden fyra veckor.

Jag har för avsikt att besvara interpellationen fredagen den 15 februari.

§ 4 Om hjälp till Nicaragua

Utrikesministern OLA ULLSTEN erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels *Eva Hjelmströms* (vpk), dels *Maj-Lis Lööws* (s) den 25 januari anmälda frågor, 1979/80:289 resp. 293, och anförde:

Herr talman! Eva Hjelmström har frågat mig varför inte den svenska regeringen vill stötta sandinistregeringen i Nicaragua med papper och anteckningsböcker för att människorna skall kunna få lära sig läsa och skriva. Maj-Lis Lööw har frågat mig om jag anser att alfabetiseringskampanjen i Nicaragua är viktig för att utveckla demokratin i Nicaragua och om regeringen är beredd att skyndsamt ge det ekonomiska stöd till antecknings-

böcker och tidningspapper som Nicaraguas regering enligt henne bett om.

Beträffande frågan om regeringens syn på ett eventuellt svenskt bistånd till Nicaraguas alfabetiseringskampanj vill jag framhålla följande.

Alfabetisering är självfallet ett viktigt led i ett u-lands strävan mot utveckling och demokrati.

I budgetpropositionen konstateras också att alfabetisering, teknisk och yrkesinriktad utbildning, hälso- och spädbarnsvård samt genomförandet av en jordreform utgör viktiga komponenter i Nicaraguas socialt inriktade utvecklingsstrategi.

På vilken av dessa sektorer det svenska biståndet sedan skall inriktas måste givetvis diskuteras med Nicaraguas regering. Vid förhandlingar om användningen av de 25 milj. kr. för innevarande budgetår som regeringen fattade beslut om i augusti 1979 framkom, att de nicaraguanska myndigheterna önskade prioritera satsningar på inköp av livsmedel och hälsovårdsutrustning för dessa medel.

Hur det föreslagna beloppet på 30 milj. kr. för budgetåret 1980/81 skall utnyttjas kommer att diskuteras vid den planeringsresa som SIDA avser göra till Nicaragua under våren.

Ingenting hindrar att man avsätter hela eller delar av detta belopp för insatser inom utbildningssektorn, exempelvis för inköp av anteckningsböcker och tryckpapper att användas inom den planerade alfabetiseringskampanjen.

I en officiell skrivelse från ansvariga myndigheter i Nicaragua daterad den 5 januari 1980 om ramutnyttjandet för budgetåret 1980/81 har man dock angett att man även fortsättningsvis önskar använda huvuddelen av det svenska biståndet inom hälsosektorn.

Framställningarna om stöd till alfabetiseringskampanjen har inte framförts genom de kanaler som Nicaraguas regering anvisat för våra kontakter. Två förfrågningar har dock skett genom andra kanaler. Om dessa tas upp i den ordning Nicaragua självt föreskriver, finns inget hinder att de diskuteras under vårens överläggningar.

Från den svenska regeringens sida finns naturligtvis ingen invändning mot att delar av det svenska biståndet skulle användas till alfabetisering.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Jag tackar Ola Ullsten för svaret på min fråga.

Låt mig först konstatera att revolutionen i Nicaragua på ett avgörande sätt har skapat förutsättningar för en positiv utveckling i landet. Efter årtionden av inrikes och utrikes förtryck kan nu folket för första gången bestämma över sig självt och utforma sin egen framtid. Det har kunnat ske genom en bred samverkan mellan olika grupper och politiska partier i landet.

Samtidigt har revolutionen krävt stora offer, och samtidigt finns det efter Somozaregimens förtryck enorma behov. De har växt lavinartat under hela 1970-talet, först genom Somozas tyranni, sedan genom jordbävningen och ödeläggelsen av Managua och senare genom upproret och inbördeskriget.

Risken för hungersnöd är akut, bristen på medicin och läkare likaså. Man beräknar t. ex. att det finns 40 000 föräldralösa barn i landet.

Sverige har gått in med stöd, och det är naturligtvis bra, även om stödet har varit alltför litet. I budgetpropositionen föreslås nu ytterligare 30 milj. kr. Vpk har krävt ett högre belopp. Men också detta högre belopp skulle vara som droppar i ett hav av behov.

Nu har man från Nicaragua begärt hjälp med papper av Sverige för att kunna genomföra den alfabetiseringskampanj som startar i mars. Papper skulle betyda oerhört mycket i ett land som saknar de råvaror som Sverige har, i ett land där fortfarande omkring 70 % av befolkningen är analfabeter. För svenskt vidkommande skulle det inte betyda särskilt stora utgifter, tvärtom.

Herr talman! Ola Ullsten säger nu att från den svenska regeringens sida finns ingen invändning mot att delar av det svenska biståndet används för alfabetisering. Men här är det ju inte fråga om detta bistånd. Det svenska biståndet skall gå till det som man har planerat sedan längre tid, bl. a. till hälso- och sjukvård. Vad som nu krävs här är en snabbinsats i form av en konkret vara, nämligen papper. När det nu finns en regim som med alla medel är beredd att avskaffa analfabetismen och där hindret till en del utgörs av pappersbrist borde Sverige verkligen kunna ställa upp. Och denna hjälp skall självfallet gå utöver de pengar som man redan fattat beslut om.

MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Jag får tacka utrikesministern för svaret. Men jag är väldigt besviken, för jag tycker att det är ett negativt svar, uppbyggt på byråkratiska formaliteter.

Utrikesministern anser tydligen att begäran om papper och anteckningsböcker inte har gått den formellt rätta vägen. Men det måste ju vara en enkel sak för regeringen att rätta till det och få bekräftat från Nicaragua att det här behovet föreligger. Och då finns det, som jag ser det, fyra goda skäl för att hörsamma denna begäran.

För det första: Det handlar om att bistå med papper. Sverige är en stor pappersproducent, och då är det ganska naturligt att man vänder sig till Sverige med en sådan begäran – och vad skulle vara naturligare än att just vi skulle bistå med en sådan produkt?

För det andra: Vi tillåter oss själva i det här landet en närmast ohejdad konsumtion av papper för det tryckta ordet. Det kan vi ju se inte minst i det här huset. Men det är en konsumtion som vi aldrig ifrågasätter, just därför att vi tycker att den är viktig för yttrandefriheten och demokratin.

För det tredje: Sverige är ett land med en fin folkbildningstradition. Hela vår demokrati har sitt ursprung i folkrörelserna och folkbildningen. Kan man tänka sig ett mera grundläggande folkbildningsbehov än Nicaraguas, att lära 70 % av ett folk att läsa och skriva? Kan vi i folkbildningslandet Sverige verkligen avstå från att ge folkbildningen i Nicaragua en chans att lyckas?

För det fjärde: Utvecklingen i Nicaragua efter diktaturen kommer att ha stor betydelse för utvecklingen i hela Latinamerika. Det är alltså inte bara för

*Om hjälp till Ni-
caragua*

Nicaraguas skull som det är viktigt att man klarar av att stärka sitt oberoende och sin alliansfrihet. Men det kommer att bli en svår balansgång för den nya regimen: förstörelsen är stor, och behoven är enorma samtidigt som otåligheten och förväntningarna på ett nytt, rättvist samhälle är stora.

Om alfabetiseringskampanjen lyckas kan den också bli ett betydelsefullt medel att möta denna otålighet. Men då är det också viktigt att man kan komma i gång med kampanjen nu i mars som planerat.

Utrikesministern talar om de 25 miljoner som Nicaragua fick förra året. De pengarna tycker jag vi skall bortse från i det här sammanhanget. Det var en akut hjälp till ett utbombat och sönderkrigat land, och det är orimligt att man då skulle ha haft färdiga planer för att genomföra den här kampanjen. De pengarna behövdes verkligen till annat.

Faktum kvarstår, att för det här budgetåret tänker tydligen inte regeringen skjuta till några ytterligare pengar till Nicaragua, utan utrikesministern hänvisar till de 30 miljoner som är föreslagna för nästa budgetår.

Men det är ju nu pengarna behövs! Om man skall komma i gång i mars, så är det ju då som anteckningsböckerna behövs. Om man skall kunna framställa ett enkelt tryckt material i september för att följa upp kampanjen, så måste man efter vad jag har inhämtat beställa tidningspapperet redan nu.

Herr talman! Det handlar om ett bidrag i storleksordningen 1,5–2 miljoner, och det är faktiskt en ganska liten summa i sådana här sammanhang.

Är det inte så att det är viljan och inte förmågan som saknas hos regeringen i den här frågan?

Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Vi diskuterar nu svenskt bistånd. Regeringen föreslår riksdagen att anta ett budgetförslag på omkring 5 miljarder kronor. Den här debatten handlar om ett belopp på kanske 0,5 miljoner för papper till anteckningsböcker.

Det är nog dess värre så att vi måste ha en viss ordning också på de här sakerna. Vi må känna hur starkt som helst för alfabetiseringskampanjer och andra insatser som görs i u-länderna. Det svenska biståndet måste likväl organiseras och kanaliseras i vissa uppgjorda former.

Det är inte så att vi sitter här i Stockholm och bestämmer hur det skall vara. Vi åker ut till de olika länderna – så har också skett beträffande Nicaragua – och frågar dem hur de vill ha stödet och vilka kanaler de vill anvisa. När sedan länderna föreslår lämpliga kanaler och när de kommer med sina propåer i övrigt, då tar vi ställning till det. I den diskussion som förts för Nicaraguas del har man inte nämnt ett ord om några anteckningsböcker eller om något tidningspapper, utan man har prioriterat helt andra områden. Då är det ganska naturligt att regeringen i första hand tillmötesgår de kraven.

Inte minst det faktum att regeringen står för 80 % av kostnaderna för en alfabetiseringskampanj i Nicaragua genom att skicka fotogenlampor – man får i den här debatten ett intryck av att regeringen har sagt nej till det stödet –

visar att vi ingalunda är främmande vare sig för alfabetiseringskampanjer eller för att, när det finns starka skäl, också gå in med pengar utöver dem som finns i den s. k. landramen.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Nu talade verkligen den sanne byråkraten. Ola Ullsten visade i sin replik en kylig formalism som innebär att byråkratin får gå före barnens behov och behovet av en alfabetisering i Nicaragua.

Ola Ullsten konstaterar själv att det här rör sig om ett belopp på mellan 0,5 och 1,5 miljoner, detta sett mot en budgetram som ligger på omkring 5 miljarder och som alltså skulle vara skäl nog för att bortse från det här behovet.

Utrikesministern säger vidare att han inte är främmande för att senare diskutera ytterligare bistånd. Men som vi redan har konstaterat är det ju nu som det här stödet krävs. Det är i mars man skall sätta i gång med kampanjen.

MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Jag är glad över att utrikesministern nämnde fotogenlamporna. Det har ju också lämnats statligt bidrag till den insamling som arbetarrörelsen har startat för att stödja den här alfabetiseringskampanjen, vars motto är Ljus över Nicaragua. Kampanjen visar att det inom det svenska folket finns ett brett stöd för just det här projektet. Insamlingssumman har växt snabbt och över förväntan. Till över hälften av fotogenlamporna har det redan kommit in pengar.

Utrikesministern konstaterar också att det finns pengar utanför den ordinarie landramen, varför det borde vara möjligt att betala ut pengarna redan nu. Befrielsekamper, revolutioner och sådant följer nämligen inte det svenska budgetåret. Man kan inte planera efter detta. I vårt välplanerade och överorganiserade samhälle skulle vi aldrig kunna klara av att på så kort tid göra så massiva utbildningsinsatser som dem man gör i Nicaragua. Nu kan vi inte heller samtidigt begära att andra länder skall kunna ordna sådant med ett minimum av säkerhet och framförhållning. Det är därför som vi bör ge Nicaragua papperet och anteckningsböckerna för att landet skall kunna starta kampanjen redan i mars.

Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Vi kommer alltså att inom kort diskutera användningen av pengarna för nästa budgetår. Personal från SIDA skall resa till Nicaragua för att diskutera frågan. Därför finns det inget som helst hinder att Nicaragua, när det gäller användningen av pengarna, gör en annan bedömning än den som gjordes tidigare.

För att Eva Hjelmström och Maj-Lis Löow skall få litet perspektiv på frågan vill jag säga att det inte är så, att världens nöd är koncentrerad till just det här behovet i Nicaragua. Miljarder människor i världen svälter. Dess bättre finns det också hundratusentals idéer om hur man skall hjälpa dessa

*Om hjälp till Ni-
caragua*

*Om hjälp till Ni-
caragua*

människor. De olika propåerna strömmar från olika håll in till den svenska regeringen och till SIDA. Vi har sagt oss, att skall vi få någon styrsel på det hela och kunna använda våra pengar på ett effektivt sätt, måste verksamheten ske i planerade former.

Så enkelt är det. Men det är klart att det är tacksamt för Eva Hjelmström och Maj-Lis Lööv att peka ut ett enda projekt och skapa ett intryck av att regeringen egentligen ställer sig totalt kallsinnig till att hjälpa fattiga människor över huvud taget, framför allt människorna i Nicaragua. Men det är ju inte på det sättet. Vi har en av de största biståndsbudgeterna i världen, och vi har en planering och en framförhållning när det gäller biståndet som jag tror är föredömlig och som måste vara ordnad på det här sättet, om vi skall kunna tillvinna oss någon respekt både i länder som vi hjälper och bland de svenska skattebetalarna.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Det är naturligtvis bra att man med Nicaraguas regering diskuterar användningen av de 30 miljonerna, men det är ju – som vi sagt gång på gång – i mars som alfabetiseringskampanjen börjar. De 30 miljonerna som Ola Ullsten diskuterar börjar utbetalas den 1 juli.

Ola Ullsten sade litet demagogiskt att det finns stora behov i världen. Det är vi väl medvetna om. Han framhöll därvid att man måste kunna planera på ett effektivt sätt. Det är just det som Nicaraguas regering vill göra. Den vill sätta i gång alfabetiseringskampanjen nu och följa upp den i september. Jag har svårt att föreställa mig att svenska biståndspengar skulle kunna användas mer effektivt.

Utrikesministern sade ju själv i sitt tidigare svar i dag att det finns en rad olika behov. Han räknar upp hälso- och spädbarnsvård, genomförandet av en jordreform, teknisk och yrkesinriktad utbildning osv. Skulle då inte Sverige kunna bidra med det här papperet till alfabetiseringskampanjen som ett led i en demokratisk process?

MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Nej, Ola Ullsten, jag argumenterar inte på detta sätt därför att det är tacksamt för mig att försöka påvisa snålhet från den borgerliga regeringens sida, även om det inte är så svårt i denna fråga, utan jag gör det därför att vi känner så starkt för alfabetiseringskampanjen i Nicaragua och därför att det är viktigt för folket där med en snabb insats. Det är bara att beklaga att regeringen inte ställer upp, och man kan endast för Nicaragua skull hoppas att det ändå skall gå att genomföra kampanjen, trots att det i dag är tveksamt om det finns möjlighet att klara saken.

Jag vill också uttrycka förhoppningen att riksdagen så småningom i vår beslutar sig för att fördubbla det bistånd på 30 miljoner som ligger i regeringsförslaget, till 60 miljoner som socialdemokraterna föreslagit.

Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Om riksdagen gör detta, så går det ju ut över andra behov i andra delar av världen. Även om Maj-Lis Lööv säger att den borgerliga regeringen är snål med bistånd är den uppenbarligen exakt så generös som det socialdemokratiska partiet anser att den bör vara. Några förslag till ändrade totala anslagsramar har jag inte sett till – däremot har jag hört mycken klagan över vårt stora budgetunderskott.

Jag kan inte föreställa mig att pengarna kan användas effektivare än till det här ändamålet, säger Eva Hjelmström. Ja, det är bara det att den nicaraguanska regeringen, som jag har litet större tilltro till än till Eva Hjelmström och Maj-Lis Lööv – med all respekt för dessa båda ledamöter av kammaren – har föreställt sig att pengarna skall användas till andra saker och föreslagit den svenska regeringen detta. Det är det vi måste hålla oss till – konstigare än så är inte den här frågan.

MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Får jag bara säga att socialdemokraterna har, som jag försökte utveckla i mitt första inlägg, gjort den bedömningen att utvecklingen i Nicaragua har mycket stor betydelse för utvecklingen i hela Latinamerika. Därför behövs det ordentliga insatser i just Nicaragua, så att man där får möjligheter att klara utvecklingen mot demokrati, oberoende och alliansfrihet. Detta har vi socialdemokrater ansett så betydelsefullt att vi prioriterat ett högre bistånd till Nicaragua.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Nicaraguas regering har prioriterat bort alfabetiseringskampanjen, om man får tro Ola Ullsten. Men så är det ju inte. Nicaraguas regering har pekat ut hälso- och sjukvården, alltså bl. a. barnens rätt till ett liv, som ett viktigt område, men det behöver inte betyda att man inte anser alfabetiseringskampanjen viktig. Det är bara så att man kommer att få ett mycket begränsat belopp från Sverige att röra sig med. Om det beloppet ökades skulle det vara lättare att genomföra insatser på samtliga områden. Men fortfarande är det ju inte detta vi diskuterar nu. Vi diskuterar faktiskt en alfabetiseringskampanj som startar i mars – inte i juli.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 5 Om Svenskt Stål AB:s verksamhet i Luleå

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara

dels de den 19 december resp. 17 januari anmälda interpellationerna 1979/80:111 av Sten-Ove Sundström (s) och 1979/80:120 av Arne Lindberg (c),

Fredagen den
8 februari 1980

*Om Svenskt Stål
AB:s verksamhet
i Luleå*

dels en den 10 januari anmäld fråga
1979/80:242 av *Göthe Knutson* (m)

och anförde:

Herr talman! Sten-Ove Sundström har frågat mig om jag är beredd att vidta åtgärder för att de planerade satsningarna i Luleå fullföljs på följande punkter:

nybyggnationen vid Plannja.

armeringsverkstaden,

fortsatt full produktion på de metallurgiska enheterna,

kraftvärmeverket,

valsverksutbyggnaden.

Arne Lindberg har frågat mig

om SSAB i Luleå kan räkna med att Plannja får erforderliga medel för sin planerade investering och i så fall när:

om jag vill medverka till att tillvaratagandet av spillvärmens påskyndas;

om marknadsundersökningen för valsverksprodukter ännu lett till något resultat.

Göthe Knutson har frågat mig

om jag anser att SSAB:s planer på produktion av vägstål ligger i linje med propositionen som låg till grund för SSAB:s bildande:

om jag delar uppfattningen att det statliga engagemanget i SSAB inte får leda till att sysselsättningen vid andra stålverk kommer i fara;

vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att förhindra att arbetstillfällena försvinner vid Hagfors Järnverk därför att SSAB går in på vägstålmarknaden.

Jag besvarar interpellationerna och frågan i ett sammanhang.

Från SSAB har jag inhämtat följande.

När det gäller nybyggnationen vid Plannja prövar bolaget olika alternativ till lösning av Plannjas lager- och utrymmesproblem. Billigare och mer intressanta alternativ än det som ursprungligen angivits har aktualiserats. När de olika alternativen är utredda kommer SSAB att lämna in en ansökan om stöd.

Investeringen i armeringsverkstaden är beslutad och pågår.

En förutsättning för att få full produktion i Luleåmetallurgin är att Domnarvets malmmetallurgi avvecklas. F. n. pågår MBL-förhandlingar om det sistnämnda.

När det gäller kraftvärmeverket utreds f. n. finansieringen av detsamma.

I ett svar i riksdagen fredagen den 9 november 1979 nämnde jag att utredningen om ett nytt mediumvalsverk i Luleå beräknas vara klar under våren 1980. Någon ändring av tidsplaneringen i det avscendet har inte gjorts av SSAB.

Vad gäller väghyvelstål har jag inhämtat att bolaget i drygt ett år har tillverkat väghyvelstål i en ny kvalitet som har utvecklats inom division stålmanufaktur i Luleå. Enligt SSAB:s uppfattning skiljer sig denna produkt

kvalitetsmässigt från motsvarande produkter på marknaden. Vägverket har testat SSAB:s produkt och gett den positiva omdömen. Projektet har prövats enligt strikt företagsekonomiska kriterier. Dessa visar att investeringar i tillverkning av väghyvelstål ger goda avkastningsmöjligheter. SSAB planerar investeringar för utvidgad produktion i Luleå, som kommer att genomföras på företagsekonomiska grunder. Avsättningen beräknas i huvudsak ske på hemmamarknaden som domineras av en enda kund, vägverket. SSAB har informerat den f. n. största tillverkaren, nämligen Uddeholm AB, om sina planer på tillverkning av vägstål och därvid klargjort sina ambitioner i denna fråga. -

Den av riksdagen antagna målsättningen (prop. 1977/78:87, NU 1977/78:45, rskr 1977/78:198) för SSAB är att bolaget under rekonstruktionsperioden skall vidta sådana strukturella åtgärder att ett konkurrenskraftigt och lönsamt stålföretag skapas. Härvid förutsattes att samråd sker med handelsstålsindustrin i övrigt i syfte att undvika att åtgärder som SSAB vidtar förorsakar väsentliga problem för andra produktionsenheter i branschen.

Med anledning av den information som jag erhållit från SSAB kan jag inte finna att bolagets tillverkning av väghyvelstål strider mot de intentioner som riksdagen dragit upp för SSAB:s verksamhet.

STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min interpellation. Dess värre kan jag inte, med bästa vilja i världen, spåra något positivt i industriministerns svar.

De frågeställningar jag tagit upp gäller viktiga delar av Svenskt Ståls utveckling i Luleå, som är av mycket stor vikt för sysselsättningen i Norrbotten och i andra delar av landet. Man kunde därför förvänta sig ett betydligt större engagemang för dessa frågor än vad industriministern hittills har visat.

När det gäller frågan om Plannjas utveckling säger statsrådet att billigare och mer intressanta alternativ än det som ursprungligen angivits har aktualiserats och att SSAB, när dessa alternativ är utredda, kommer att lämna in en ansökan om stöd.

Detta är en häpnadsväckande uppgift med tanke på alla svängar som har förekommit i projektet. I alla utredningar och i alla undersökningar som gjorts i frågan har man slutligen stannat för att man måste bygga nya kontors-, distributions- och profileringsanläggningar. Nu talar statsrådet om nya intressanta alternativ. Självfallet kräver det ytterligare en förklaring. Vilka är de nya intressanta alternativen, och varför förhalas frågan återigen?

Frågan om byggandet av kraftvärmeverket avfärdar industriministern med att finansieringen utreds. Det är också ett häpnadsväckande besked, inte minst mot bakgrund av att industriministern representerar ett parti som säger sig vilja spara energi och arbeta för att industrin skall ta till vara spillvärme och energi. Här finns nu en stor industrienheter, SSAB i Luleå, som för åtta månader sedan beslutade att bygga nämnda kraftvärmeverk just för att

*Om Svenskt Stål
AB:s verksamhet
i Luleå*

kunna ta till vara spillvärme och producera el och varmvatten, vilket kan ersätta ca 100 000 ton olja per år för uppvärmning av bl. a. bostäder i Luleå kommun med omnejd. Statsrådet förhalar ständigt frågan genom att tala om att utreda finansieringen, och under tiden brinner mängder av överskottsgas upp till ingen nytta.

Vidare skapar kraftvärmeverket ca 25 tjänster i drift och 450 man/år under byggnadstiden i ett län som befinner sig i en katastrofal sysselsättningsituation. Statsrådet talar om utredning när samtliga upphandlingar redan är gjorda för länge sedan hos svenska beställare – hos Svenska Varv som i sin tur behöver de här arbetstillfällena. SSAB har gjort beställningarna just inom svensk industri, fastän man kunde ha fått utrustningen till ett betydligt lägre pris utomlands. Det är alltså synnerligen viktigt med snabba insatser på en mängd punkter för att få i gång byggandet av kraftvärmeverket: man sparar in 100 000 ton olja, man skapar en mycket bättre miljö och man ger också en mängd sysselsättningstillfällen, inte minst i Norrbottens län och hos Svenska Varv.

Mot bakgrund av den långa tid som förflutit sedan SSAB fattade beslutet i frågan kan man undra om statsrådet och regeringen verkligen har något intresse av att få i gång det här projektet. Men det brådskar verkligen, och det går inte att förhålla frågan ytterligare, utan ett snabbt beslut måste fram. Jag förväntar mig ett klart besked på den här punkten: När kan ett beslut i frågan förväntas?

Dessutom har jag i min interpellation frågat statsrådet om han är beredd att vidta åtgärder för att de planerade satsningarna på valsverksutbyggnaden fullföljs. Visserligen har statsrådet svarat på frågan om mediumverket men inte på de frågor om andra viktiga projekt som också måste komma till stånd i valsverket i Luleå. Jag förutsätter därför att statsrådet kan komplettera sitt svar när det gäller följande projekt:

När startas byggandet av ugn till förparet i grovverk 3? När startas ombyggnaden av grovverk 2 för rälstillverkningen? De här två byggnationerna i valsverket är intagna i SSAB:s strukturplan och måste komma i gång snarast. Kommer statsrådet att vidta några åtgärder för att så sker?

Slutligen: Om utredningen om mediumverket pekar på ett negativt resultat, sett ur företagsekonomisk synpunkt, är då statsrådet beredd att stödja projektet, sett ur samhällsekonomisk synpunkt, i en region som så väl behöver den här förädlingen av stålet och inte minst de arbetstillfällen som det här projektet ger?

ARNE LINDBERG (c):

Herr talman! När jag tackar industriministern för svaret vill jag inte som Sten-Ove Sundström göra försöka misskreditera det han säger på alla upptänkliga sätt, utan jag konstaterar sakligheten i svaret och gläds över att industriministern i stället för att hänge sig åt illusoriska föreställningar håller sig på fast mark.

Att frågorna rörande SSAB i Luleå återkommer, om också med något annat innehåll, är ett markerat uttryck för den näringspolitiska betydelse

järnförädlingen har för hela Norrbotten. Vissa aktioner på annat håll i landet har ingett farhågor för att den uppgjorda strukturplanen för SSAB inte skulle respekteras. Men utvecklingen får ju under inga omständigheter ta den riktningen att den som solidariskt följer gjorda överenskommelser blir förlorande part. Därför är industriministerns sakliga svar på mina frågor lugnande, och jag ber att få tacka för de beskedet.

Det är av vital betydelse att de positiva åtgärderna börjar leda till resultat i Luleå. Den pessimism som förmärkts kan inte botas av något annat än att de anställda ser bestämda projekt förverkligas. I väntan på andra större händelser är det därför glädjande att Plannjas lokal- och penningbekymmer ser ut att få sin lösning och kraftvärmeverkets finansiering börjar klaras.

Vad beträffar valsverket kan ingen på sakliga grunder begära att industriministern framlägger resultat av en marknadsundersökning som inte hunnit genomföras, men jag noterar med tillfredsställelse att någon ändring av strukturplanen inte har skett.

För några veckor sedan hade jag tillfälle att delta i en överläggning med representanter för fack och företagsledning vid SSAB i Luleå, varvid de i interpellationen upptagna frågorna dryftades. Av interpellationssvaret att döma har industriministern även sedan dess haft samråd med berörda parter. Jag hoppas att man då fick besked om de i dag gjorda klarläggandena, som jag i nuläget finner tillfredsställande. Det skulle emellertid vara värdefullt om industriministern här kunde delge oss sin egen övertygelse eller i varje fall förhoppning om vilket resultat förhandlingarna inom metallurgin i Luleå kommer att leda till.

Med det ber jag än en gång att få tacka för svaret.

GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Jag tackar industriministern för svaren på två av de frågor som jag för fram i min fråga om SSAB:s planer på tillverkning av vägghyvelstål.

Svaren är oroväckande. Innehörden är faktiskt något skrämmande, trots att svaren förs fram med industriministerns milda framtoning.

Låt mig först nämna för dem som lyssnar att vägghyvelstål är detsamma som det specialstål som svarar för huvudfunktionen hos vägskrapor. Det rör sig alltså om den stora knivliknande tingest som är placerad längst ner och som jämnar ut vägbanan.

Detta vägghyvelstål har sedan länge tillverkats vid Hagfors Järnverk. Uddeholm har haft ett patent på denna produkt, och tack vare en god kvalitet har man fått den alldeles övervägande delen av marknaden inom landet.

Marknaden är dock mycket begränsad. Den omsluter f. n. ungefär 40 milj. kr. på ett år. Vägverket är, som statsrådet nämnde, den dominerande kunden. En liten del av denna marknad har ett mindre enskilt företag, som konkurrerar med Hagfors Järnverk. Den konkurrensen fungerar utomordentligt bra.

Bakgrunden till min fråga är uttalanden dels från företagsledningen, dels från facket vid Hagfors Järnverk. 30 à 60 arbetstillfällen är i fara, sade man i

början av januari. Detta på grund av Svenskt Stål AB:s planer på att satsa på väghyvelstål. I tidningsintervjuer den 3 januari ansåg man från både facket och företagsledningens sida att SSAB bedriver osund konkurrens. Bakgrunden till påståendet om det osunda i konkurrensen är att SSAB till stor del finansieras med statliga medel. Företagsledningen och facket konstaterade att marknaden är så begränsad att det helt enkelt inte finns utrymme för en ny stor tillverkare på det här området.

Herr talman! Jag behöver väl inte erinra industriministern och knappast heller kammarens ledamöter om sysselsättningsläget i Värmland. Låt mig bara peka på att just Hagfors, där den här tillverkningen bedrivs, har ett alldeles speciellt bekymmersamt läge och har haft det ganska länge. Strukturomvandlingen vid verket är ännu inte helt genomförd. Fortfarande återstår slutförandet av en naturlig avgång varigenom fler jobb kommer att försvinna.

Nu meddelar industriministern att de farhågor som man hyste inom Hagfors Järnverk och som jag förde fram i min fråga i januari ligger i linje med uppgifterna om att det delvis statsägda Svenskt Stål AB har tagit fram en produkt som man skall satsa på sedan Uddeholmsbolagets patent har gått ut. SSAB har alltså för avsikt att gå in på den här aktuella marknaden, och eftersom man säger att projektet visar goda avkastningsmöjligheter föreställer jag mig att det kommer att ske i stor skala.

Industriministern konstaterar emellertid också att avsättningen i huvudsak beräknas ske på hemmamarknaden, som domineras av en enda kund, nämligen vägverket. Om ett statligt företag gör sina satsningar utifrån rent företagsekonomiska värderingar, kan ett sådant projekt naturligtvis anses vara försvarbart i ett läge där normala konkurrensförhållanden råder och där det finns nya marknader att erövrå. Detta gäller alltså om det går att öka exporten eller vidga hemmamarknaden eller genom att det finns utländsk konkurrens på den svenska hemmamarknaden.

Men nu har vi, som jag sagt, en begränsad marknad, med en omsättning på ca 40 miljoner och en i stort sett helt dominerande köpare, nämligen det statliga vägverket. Det kan då inte vara riktigt att ett företag som SSAB med hjälp av statliga medel försöker bryta sig in på marknaden, utan att ha någon egentlig chans att vidga den och utan att ha några reella möjligheter att skapa en export. Att så är fallet kan jag vitsorda efter att ha satt mig in i de problem som Hagfors Järnverk har haft med att försöka få till stånd en export på det här området. Även om kriterierna skulle vara företagsekonomiskt riktiga kan de inte vara samhällsekonomiskt hallbara.

Detta var industriministern själv och näringsutskottet väl medvetna om vid behandlingen av SSAB-propositionen för två år sedan. Industriministern bedyrade i sin proposition att det statliga engagemanget i bildandet av Svenskt Stål AB inte skulle betyda att andra företag, t. ex. på handelsstålsområdet, skulle komma att slås ut. En strukturomvandling i branschen var i och för sig välkommen, men andra företag skulle inte bli lidande av den.

Resonemanget i propositionen liksom i näringsutskottets betänkande i ärendet avsåg då nästan uteslutande handelsstålsverken. Vad det nu gäller är

*Om Svenskt Stål
AB:s verksamhet
i Luleå*

en specialstålstillverkning, vilket man kanske glömde bort i det här sammanhanget. Nu har alltså SSAB gått in för en specialstålstillverkning, och då inträffar just det som både industriministern och näringsutskottet framhöll inte skulle få inträffa, nämligen en överflyttning av problemen från en ort till en annan. Vad jag och många andra i Uddeholm och Hagfors och i Värmland nu befarar är att om SSAB lyckas med sin satsning kommer det att innebära att en stor del, kanske samtliga, av de 60 arbetstillfällena vid Hagfors Järnverk kommer att försvinna. Det kan inte, herr talman, vara samhällsekonomiskt försvarbart.

Om det vore så att det rörde sig om en väsentlig produktutveckling hos SSAB kunde väl det hela vara värt en diskussion, men när nu staten satsar så stora summor som det är frågan om i SSAB och resultatet bl. a. blir att jobb försvinner på annat håll i landet kan jag inte se annat än att de värsta farhågor besannas som jag och andra moderata politiker många gånger har framfört, nämligen att statligt engagemang och statlig företagsamhet snedvrider konkurrensen och leder till att även kapital går förlorat. Det ligger ju stora investeringar även i den anläggning där Uddeholms AB tillverkar ifrågavarande produkt.

Jag vill, herr talman, också ta upp det tredje spørsmålet i min fråga till industriministern: Vilka åtgärder är industriministern beredd att vidta för att förhindra att arbetstillfällena försvinner i Hagfors? Jag hoppas att man från regeringens sida, enkannerligen industriministerns, kommer att ingripa. Jag är förvisso inte den som ropar på statens eller myndigheters ingripande i företag, men i det här fallet är det fråga om just den hotbild som uppstår när staten engagerar sig i företagsamheten.

EIVOR MARKLUND (vpk):

Herr talman! Norrbottens Järnverk intar en väsentlig del i all diskussion om länets framtid, och det är väl motiverat. En utveckling av verksamheten där har nämligen betydelse inte bara för Luleå, där järnverket finns, utan också för det övriga länet. Inte minst under Stålverk 80-diskussionerna var begreppet spridningseffekter livligt använt. Och NJA har onekligen betydelse som spridare av industriell verksamhet och inte minst som källa till den ökade förädling av länets egna råvaror som det alltmer talas om.

Turerna kring NJA har varit många. De senaste, som härrör sig från sammanslagningen till SSAB och som till en del, som jag förstått, har föranlett de båda interpellanternas frågor, hänger samman med den s. k. strukturplanen och det som senare har hänt med den. Från vpk:s sida har vi vid flera tillfällen kritiserat att de fackliga organisationerna inte hade någon egen gemensam handlingslinje för hur stålindustrin skulle se ut för att ge alla stålorter utvecklingsmöjligheter. Luleå, som redan tidigare var hårt drabbat, kom därigenom i ett ännu sämre läge. Nu ser vi en för, förmodar jag, alla parter plågsam dragkamp mellan de olika orterna. Bl. a. det var ju det närmast föregående inlägget här i kammaren ett sorgligt uttryck för. För vår del har vi försökt möta dessa nu helt påtagliga verkningar med förslag som genomförda skulle ha inneburit just det som nu allt fler inser skulle ha varit

det riktiga. Men givetvis har vi också haft behov av att undersöka hur de fattade besluten verkar för resp. ort. Själv hade jag så sent som i december förra året i en debatt med Nils Åsling här i riksdagen tillfälle att redovisa vad genomförandet av sturkturplanen hittills inneburit för NJA:s del.

Det förtjänar i det här sammanhanget också att påpekas att det bara var vpk som gick emot handelsstålsutredningens förslag 1978, när det också beslutades att överlåta åt SSAB att utforma strukturplanen. Nu kan det konstateras – och det gör också interpellanterna – att stora sysselsättningsproblem blivit följderna. När så SSAB:s styrelse i december förra året beslutade om ett åtgärdsprogram, var regeringen inte villig att ingripa, trots att detta program stod i strid med de av riksdagen godkända förslagen i den s. k. Renbergiska utredningen.

För Luleås del innebär åtgärdsprogrammet att götvalsningen och götvgjutningen läggs ned, vilket direkt berör flera hundra jobb. Dessutom försvinner en rad underhålls- och servicearbeten. Den allmänna personalrationalisering som beskrivs i programmet och som går ut på att personalkostnaderna skall bli högst 30 % av omsättningen innebär för Luleås del ett ytterligare bortfall av arbetstillfällen.

Ett diagram med den av SSAB-ledningen beräknade personalutvecklingen visar nämligen att antalet jobb fram till den 31 januari 1980 minskat med 210 och fram till den 31 januari 1982 beräknas minska med ytterligare 315. Det skall enligt företagsledningen klaras genom s. k. naturlig avgång och en idé om att personer som själva skaffar sig ett annat jobb kan få ett lån på 30 000 kr. som skrivs av på några år. Detta har på fackligt håll betecknats som 1980-talets variant av vit slavhandel, och nog ligger det någonting i det.

Lars-Ove Hagberg, Hans Petersson och jag har tagit fasta på den situation som nu råder och i en motion väckt under allmänna motionstiden ställt kravet att åtgärdsprogrammet stoppas. Som norrbottning vill jag påstå att verksamheten i Luleå absolut kräver ett beslut i den riktningen.

I en motion i fjol sade vpk att "SSAB:s strukturplan är en avvecklingsplan". Detta besannas av det nu aktuella åtgärdsprogrammet. Det konsortialavtal på storfinansens villkor som såväl vi som fackliga företrädare kritiserat skall nu fullföljas. Företagsekonomiska målsättningar skall uppnås med stordrift, koncentration och personalrationaliseringar. Detta är en stålpolitisk verklighet som det finns anledning återkomma till. Den förändras inte av så bleka interpellationssvar som det vi i dag har tagit del av.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Det är ganska tätt mellan våra Norrbottensdebatter här i kammaren. Jag reagerar naturligtvis när Sten-Ove Sundström säger att det inte finns någonting positivt i mitt svar. Har man den attityden till den här fortlöpande debatten om Norrbottens problem är det naturligtvis också svårt att mobilisera uppslag och idéer till konstruktiva lösningar av Norrbottens allvarliga problem.

Jag kan utan vidare säga att det inte finns något län i detta land som jag som industriminister ägnar så stort intresse som Norrbotten – helt enkelt därför

att min värdering är att problemen i Norrbotten också är av en helt annan dignitet än i landet i övrigt.

Låt mig kommentera de kompletterande uppgifter och frågor som ställts i tur och ordning.

När det gäller valsverksutbyggnaden vill jag säga att det är självklart att man måste ha ett perspektiv på den totala utvecklingen i SSAB och i synnerhet utvecklingen i Luleå för ögonen innan man går till vidare beslut.

Riksdagen har faktiskt beslutat om en marknadsutredning beträffande mediumverket, och vi räknar med att den skall komma om någon månad. Innan utredningen föreligger är det självklart att inga beslut om fortsatta investeringar i valsverket i något avseende kan komma. Ett eventuellt mediumverk avgör nämligen i rätt hög grad den framtida inriktningen av produktionen i Luleå.

När man ändå kräver att här skall ges besked måste man göra det i den föreställningen att man kan gå vidare i utvecklingen av företaget utan att ha tillräckligt utredningsmaterial, utan att veta vad man gör, utan att ha en klar inriktning av de insatser man gör i företaget. Sådant har vi under gångna år haft alltför mycket av i NJA och Luleåverket, och det är det som tyvärr har skapat problem inte bara i Luleå utan över huvud taget inom svensk handelsstålsindustri.

Båda interpellanterna tar upp frågan om Plannja. Min bestämda önskan är naturligtvis att Plannja kan leva vidare och utvecklas i Luleå, och jag vet att SSAB-ledningen delar min uppfattning. Men de ursprungliga planerna på investeringar i Plannja bestod bl. a. i en investering av 75 miljoner i byggnader som man inte varit helt övertygad om var den ändamålsenliga lösningen av Plannjas lokalproblem. Att bygga nya hus är ju inte det väsentliga för SSAB och dess dotterbolag Plannja, utan det är att få en meningsfull organisation av produktionen och att göra företaget konkurrenskraftigt så att det kan erbjuda trygg sysselsättning. När SSAB-ledningen nu räknar om investeringsplanerna, vilket man anser skall kunna göras ganska snabbt, är det med målsättningen att säkra Plannjas framtida utveckling till ett konkurrenskraftigt företag och därmed erbjuda de anställda trygg sysselsättning. Om det då tar någon månad ytterligare, är jag beredd att acceptera det, eftersom det primära ändå är att man gör förnuftiga investeringar.

När det gäller kraftvärmeverket vill jag beklaga att kammarens regler innebär att den som svarar på en interpellation är ålagd att lämna det skriftliga svaret ett dygn i förväg. Sedan jag lämnade mitt svar har det hänt att en uppgörelse träffats mellan industridepartementet och SSAB, och därmed har också startskottet för denna 300 miljoner stora investering gått. Den diskussionen kan vi alltså lämna.

Att diskussionen om finansieringsformerna har tagit sin tid beror på att flera parter är inblandade. Dessutom gäller det en investering i storleksordningen 250–300 miljoner, ett ganska komplicerat upphandlingsförfarande etc. Saken är nu klar, och det skulle jag gärna ha haft med i mitt svar, men på

grund av den framförhållning som man måste ha beträffande svaren var det inte möjligt. Uppgörelsen skedde alltså i går.

Jag tror att jag får stöd av både Arne Lindberg och Eivor Marklund om jag säger att det här är en intressant investering ur energipolitisk synpunkt. Den visar nämligen vilka stora möjligheter man har här i landet att nyttiggöra spillenergi och besparingar inom befintlig industri för uppvärmning av bostäder och lokaler. Ur den synpunkten är detta ett föredömligt projekt. På det här sättet kommer ju hela Luleå att få sin energiförsörjning ordnad genom kraftvärmeverket.

Arne Lindberg frågar om metallurgins framtid i Sverige. Den är ju, som jag sade i mitt svar, avhängig av hur SSAB:s strukturplan kan genomföras – och den planen är alltjämt föremål för förhandlingar med de anställda. Sett i ett längre perspektiv skall Luleå enligt min uppfattning vara det metallurgiska centret här i landet. Det är kring investeringarna i Luleå som man också har anledning att bygga en framtida utveckling när det gäller malmmetallurgin. Med den målsättningen skall vi handla i fortsättningen. Det finns inga aktuella investeringsbeslut på detta område. Vårt agerande får bli en följd av strukturplanen och de fortsatta övervägandena.

I det sammanhanget vill jag inlägga min bestämda protest mot Eivor Marklunds omdöme att strukturplanen är en avvecklingsplan. Strukturplanen är en utvecklingsplan – för att göra svensk handelsstålsindustri konkurrenskraftig, för att möjliggöra trygg sysselsättning för dem som är anställda i företaget, för att ge en tillräcklig bas för vidare teknisk och kommersiell utveckling. Såvitt vi kan bedöma i dag har SSAB lyckats väl med att förverkliga de förväntningar och intentioner som riksdagen gav uttryck för när man antog propositionen om SSAB:s bildande 1978.

Göthe Knutson tar upp en något annorlunda fråga, nämligen om väghyvelstålstillverkningen. Vi är också väl medvetna om situationen i Värmland. Det har tagit sig uttryck i att Uddeholm för sitt Hagforsverk har fått ett speciellt lokaliseringstöd för att utveckla vad som betraktas som den stora paradprodukten i Hagfors, nämligen verktygsstålet. Det är en intressant investering, som bör kunna trygga sysselsättningen i Hagfors och göra att Hagfors också tål den konkurrens som kan komma på olika produktområden, inkl. verktygsstålssidan.

Jag kan självfallet inte som ansvarig för industripolitiken lägga locket på när det gäller den tekniska och kommersiella förnyelsen i SSAB. Det får tvärtom betraktas som önskvärt att även statliga företag arbetar på samma sätt som privata företag, nämligen så att man försöker utveckla sin tekniska kompetens och därmed också sin kommersiella slagkraft. Konkurrenskraften är viktigt som instrument för att främja effektivitet också i statliga företag. Det är en synpunkt som jag tror att Göthe Knutson har en viss förståelse för. Därför är det litet pikant att här höra Göthe Knutson tala om att det är rimligt att göra samhällsekonomiska bedömningar och avväga den fria konkurrensens förutsättningar mot samhällsekonomiska bedömningar. Självfallet får man göra det. Men när det gäller enstaka produkter och när det gäller den tekniska förnyelsen måste ändå konkurrensen ha sin gång. Det är det enda

sättet att bibehålla effektiviteten i produktionen. Då är det viktigt att statliga företag som SSAB ägnar sig åt att göra det på affärsmässiga villkor, och jag är övertygad om att det sker i detta fall.

Nr 81

Fredagen den
8 februari 1980

STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Industriministern stryker under att det är tätt mellan Norrbottensdebatterna i kammaren, vilket jag kan hålla med om. Men det beror självfallet till en del på att resultat oftast uteblir. I det kompletterande svaret om kraftvärmeverket säger nu industriministern att han fått klart besked i frågan, och att det är klart med finansieringen, och jag tycker självfallet att det är ett positivt besked. Man kan ju bara undra om det skall behöva ta så enormt lång tid som åtta månader innan man lyckas få fram pengar till ett så väsentligt projekt.

*Om Svenskt Stål
AB:s verksamhet
i Luleå*

Däremot är jag inte nöjd med svaret – som jag uppfattade som mycket luddigt – om Plannja och dess utveckling. Det är nämligen så att frågan om lokaler, distributions- och profileringsanläggningar till Plannja har varit föremål för långa och utdragna diskussioner, utredningar och annat. Det vore därför, tycker jag, viktigt att få ett ordentligt besked på den punkten. Tyvärr har inte statsrådet kunnat ge ett i dag. Vissserligen har det ibland i diskussionerna skymtat fram att Plannja som sådant skulle kunna få överta delar av lokaler som finns inom stålmanufaktur. Om det är det som kallas intressant alternativ, innebär det bara att man får ytterligare uppsplittring på stålmanufacturens område. Då kommer den enheten att splittras på en mängd lokaler runt om i Luleå. Det är en helt orimlig lösning ur produktionssynpunkt. Jag föreställer mig att den delen är ur bilden när industriministern talar om nya intressanta alternativ. Det var bara synd att man inte kunde få en inblick i vad begreppet "intressant alternativ" innebär.

Sedan ställde jag återigen frågan om valsverk och valsverksutbyggnaden. Jag strök under att valsverksutbyggnader för Luleås del inte bara innebär tankar om och krav på ett nytt mediumverk. Det innebär just det som slagits fast i strukturplanen, nämligen att man bl. a. måste få en ugn till grovverk 3, och man måste också få klartecken att köra i gång ombyggnaden av grovverk 2 för rälstillverkning. Jag vill ha kompletterande besked på den här punkten, därför att det är så viktigt för Luleås valsverksutbyggnad. Det handlar inte bara om ett nytt mediumverk, det handlar också om de här andra viktiga projekten.

Det vore också glädjande om industriministern kunde förtydliga sig på punkten om mediumverket. Om det nu skulle visa sig att den utredning som blir klar till våren pekar på ett negativt resultat vad gäller projektet ur företagsekonomisk synpunkt, är statsrådet och regeringen då, med tanke på det katastrofala sysselsättningsläget i kommunen och länet, beredda att stödja projektet ur samhällsekonomisk synpunkt? Det vore angeläget att få svar på den här frågan.

Fredagen den
8 februari 1980

*Om Svenskt Stål
AB:s verksamhet
i Luleå*

GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Jag tackar industriministern för de här kompletterande synpunkterna.

Konkurrensen är viktig säger industriministern. Det är jag lika angelägen om att stryka under. Men det här är ett alldeles speciellt fall av egendomlig konkurrens. Jag skall be att få återge ett par siffror från propositionen 1977/78:87 om bildandet av SSAB.

”Förslagen i propositionen” – vilket också blev riksdagens beslut – innebär att staten under budgetåren 1977/78 och 1978/79 lämnar lån av sammanlagt 1 800 milj. kr. till det nya handelsstålbolaget.” Det är alltså 1,8 miljarder. Vidare föreslås att staten lämnar ett bidrag av 531,3 milj. kr. till Statsföretag AB och att staten tecknar aktier med 350 milj. kr. i Statsföretag. Här var en del av pengarna använda till att rensa upp i det socialdemokratiska fiasko som heter Stålverk 80 – det kostade 181 miljoner.

”Återstående 350 milj. kr. av bidraget och aktieteckningen med 350 milj. kr. avser att möjliggöra för Statsföretag att teckna aktier för 700 milj. kr. i det nya handelsstålbolaget. Det föreslås vidare att staten lämnar skuldebrev till Statsföretag och det nya handelsstålbolaget på högst 356 resp. högst 350 milj. kr. för att möjliggöra förvärvet av järnverksrörelsen m. m. Till amorteringar och räntor på dessa lån under budgetåret 1978/79 föreslås ett anslag av högst 104 milj. kr.”

Detta är mycket stora belopp, som staten – av skattemedel – satsar. Detta företag, som med dessa miljardbelopp i ryggen får chansen att utvecklas, har nu den mycket dåliga smaken och bristande fantasin att när det söker nya produkter ta åt sig en produkt som bär upp 60 arbetstillfällen i en hårt sysselsättningsdrabbad bygd och gå in på denna begränsade marknad där det bara finns en enda stor och dessutom statlig användare.

Detta sker samtidigt som industriministern och de andra i regeringen med all rätt poängterar nödvändigheten av att vi måste öka svensk export, att vi finner nya produkter som kan säljas på utlandsmarknaden, så att den svenska bytesbalansen äntligen kan bli korrekt och vi kan få verklig framgång. Men med hjälp av statliga pengar slår SSAB ut en produkt som redan finns. SSAB försöker inte hitta en ny nisch. Företaget går helt enkelt in för att ta vara på en produkt som redan finns och etablera sig på en marknad där man tror sig kunna göra en insats.

Jag frågar ännu en gång industriministern: Vad kan industridepartementet göra, om SSAB – vilket företaget uppenbarligen förutsätter – slår ut denna konkurrent i Värmland? Vad kan då göras för Hagfors? Vi vet att det är oerhört dyrbart att skaffa fram nya jobb. De kostar numera i allmänhet några miljoner kronor styck, och det tar också några år att få fram dem. Vi skall därför slå vakt om de jobb som finns. SSAB har med dessa skattemedel möjlighet att ta fram och utveckla nya produkter, komma ut på utlandsmarknaden och därmed gagna Sverige. Då vore det någon mening med att skattebetalarna måste avstå medel för detta.

Departementschefen är medveten om problemen – det har jag påpekat tidigare. Och på flera ställen i industriministerns proposition 1977/78:87,

bl. a. på s. 46, står vad som inte får ske. Även i näringsutskottets betänkande 1977/78:45, bl. a. på s. 21, poängteras hur angeläget det är att det inte blir någon snedvridning i konkurrenssituationen. Men detta är värre än så. Ett förverkligande av SSAB:s planer innebär att man med pengar som det är så oerhört angeläget att vi kan använda till verkligt produktskapande åtgärder, till en satsning för svenskt framtida välstånd, skapar stora problem. Det är en så destruktiv politik att jag är minst sagt häpen.

ARNE LINDBERG (c):

Herr talman! Det aktiva intresse och den förståelse som industriministern tidigare har visat för Norrbottens problem har redan lett till ett flertal betydande resultat, och jag har ingen anledning att förmoda att den inställningen har ändrats. Vad som däremot bekymrar mig är att vissa grupper – både företagsegoistiska och i övrigt lokalpatriotiska – inte tycks unna SSAB i Luleå dess självklara del av den industriella utvecklingen i vårt land. Jag hoppas därför att industriministern i denna fråga även i framtiden kan hävda samma sakliga inställning som tidigare.

Beträffande företagsekonomin är det inte minst från arbetstagarnas sida ett starkt önskemål att få arbeta i ett stabilt och lönsamt företag och inte i ett fallfärdigt sådant som ständigt slukar bidrag och utgör en otrygghetsfaktor i arbetssituationen. Men under en övergångstid måste väl ändå samhällsekonomin och arbetstagarnas trygghetsbehov gå före en starkt påskyndad lönsamhet. Jag kan på goda grunder anta att detta finns med i industriministerns strävan – åtminstone under övergångstiden.

EIVOR MARKLUND (vpk):

Herr talman! Statsrådet talar om att man måste ha perspektiv, att man inte kan gå vidare utan en klar inriktning. Men sedan protesterar han mot min beskrivning av strukturplanen som en avvecklingsplan. Är det då perspektiv och en klar inriktning att man har en koncentration av produktionen, nedläggningar och minskningar av arbetsstyrka, som alltså SSAB:s strukturplan innebär? Den beskrivningen leder ändå till konstaterandet att denna plan är en katastrof för såväl Norrbotten som Bergslagen och Södermanland.

Vi menar att SSAB:s utveckling i stället måste leda till ökad sysselsättning på dessa orter. Man måste utgå från huvudlinjerna att samhällsekonomiska intressen skall gå före företagsekonomiska beräkningar, att struktur och sysselsättning förverkligas med egen utveckling, metallurgi och förädling vid de tre järnverken i Luleå, Domnarvet och Oxelösund samt att minst tidigare sysselsättningsnivåer bibehålls. Det är, industriministern, vpk:s klara inriktning.

Enligt strukturplanen blir Luleåverket bara ett råstålverk. Med åtgärdsprogrammet och strukturplanen blir det möjligen ett Ministålverk 80. Mellan 1 500 och 2 000 jobb hotas i Luleå, det är ett faktum. Och är inte det avveckling, så inser jag ännu mer det berättigade i en motion som några av

*Om Svenskt Stål
AB:s verksamhet
i Luleå*

mina partikamrater har väckt, där man begär att svenska språknämnden skall få resurser för att se över hur det svenska språket används.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Sten-Ove Sundström frågar mig varför det tog så lång tid med kraftvärmeverket. Jag vet inte om åtta månader är lång tid för att bestämma alla de faktorer som styr en investering på mellan 250 och 300 miljoner som kommer att på ett revolutionerande sätt klara energiförsörjningen i Luleåområdet. Man kan ju göra en jämförelse med vad som hände med gamla NJA före 1976. Den socialdemokratiska regeringen lät NJA förfalla. Det var ett företag som låg för fäfet – bokstavligen och bildligt talat. Man ägnade sig åt de storstilade planerna på Stålverk 80 och bortsåg från marknadsekonomiska realiteter. Och det har minsann skapat stora problem i Luleå – denna sangviniska syn på den industriella utvecklingen i Norrbotten. Jag tycker att Sten-Ove Sundström har anledning att noga överväga vad han säger i detta sammanhang, därför att om det är något som har haft ett avgörande inflytande, i destruktiv mening, på den industriella utvecklingen i Norrbotten så är det den gamla socialdemokratiska näringspolitiken. Låt oss stryka ett streck över vad som har varit – det har jag erbjudit tidigare, och det är jag beredd att göra nu. Låt oss försöka att konstruktivt utveckla det näringsliv vi har i Norrbotten. Och jag tycker att den typ av insatser som kraftvärmeverket innebär är ett intressant och värdefullt inslag som ökar järnverkets konkurrenskraft samtidigt som det tillför kommunen billig energi.

Även när det gäller Plannja är Sten-Ove Sundström naturligtvis missnöjd med mitt svar. Men vad jag sade var att det primära måste vara att göra investeringar som stärker företaget och inte bara tar sig uttryck i att man bygger hus. Det är ju det, enligt de upplysningar jag har fått från SSAB-ledningen, som är målet: att stärka Plannja, att se till att det är ett framtidsdugligt företag som kan erbjuda sina anställda trygg sysselsättning. Då får man faktiskt ta den tid som erfordras för att upprätta de kalkyler och planer som är nödvändiga för att man skall kunna uppnå den målsättningen. Vi har i svenskt näringsliv haft nog av vårdslösa investeringar som inte har varit kommersiellt eller affärsmässigt inriktade. De gynnar ingen, allra minst den region där investeringarna sker.

Här har efterlysts besked om valsverken. Det kommer i samband med resultatet av den utredning om ett nytt mediumvalsverk som har beställts av riksdagen. Som jag sade i mitt tidigare inlägg kan man inte bryta ut en del av produktionsinriktningen vid Luleåverket utan att detta påverkar också andra delar. Här får det faktiskt bli så att vi som har respekt för riksdagens beslut också finner oss i att företaget lägger fram sin utredning och kommer med sina förslag i den ordning som riksdagen har bestämt. Jag tycker att också riksdagsledamoten Sten-Ove Sundström borde ha en viss respekt för kammaren och kanske också för den arbetsfördelning mellan de beslutande och verkställande organen som vi ändå har här i landet.

Till Eivor Marklund vill jag säga att det i egentlig mening inte är någon

koncentration av produktionen som sker, utan det är en specialisering och en arbetsfördelning som ligger bakom den strategi som SSAB tillämpar för att vi här i landet skall få ett handelsstålsföretag som kan ha chans att överleva och dessutom utvecklas. Om man skall använda ordet katastrof i det här sammanhanget så bör man inte tala om SSAB:s strukturplan. Skall man använda det ordet, så skall man tala om den internationella stålmarknaden, och den tror jag inte man kan påverka ens genom riksdagsmotioner från vpk:s sida. Den är en realitet, och den anger det klimat i vilket även den svenska handelsstålsindustrin har att arbeta. Bortser man från den internationella stålmarknaden, är varje diskussion om företagets inriktning och om investeringar och andra åtgärder ganska meningslös. Man måste ha förutsättningarna klara för sig. Vpk:s krav på maximal utveckling på alla orter har ingen kontakt med verkligheten och är inte grundade på någon realistisk bedömning av de marknadsmässiga förutsättningarna.

Sedan vill jag påpeka för alla interpellanter att SSAB:s investeringar under åren 1978–1982 kommer att gå upp till ca 4 miljarder kronor. Det innebär att bolaget ensamt svarar för 10 % av landets totala industriinvesteringar under dessa år. Det är minsann inte fråga om nedrustning, utan det är fråga om utveckling för framtiden.

Låt mig till Göthe Knutson säga att jag tycker att hans resonemang här är anmärkningsvärt. Om ett företag försöker hitta en ny produkt, så går detta ofta ut över konkurrenterna. Men samtidigt utgör det upphovet till en förnyelse, och detta är ju marknadsekonomins kärnpunkt. Nu kritiserar Göthe Knutson mig för att inte i tillräcklig omfattning vilja begränsa marknadsekonomins utgångspunkter, och det är sannerligen en märklig debatt som jag inte hade väntat mig att Göthe Knutson skulle vilja föra. Det är också fel att ge intryck av att SSAB bara är ute efter att inkräkta på andra produktområden. Det sker en betydande insats på produktutveckling i SSAB, och den här lilla produktionslinjen som avser väghyvelstål är en följd av den produktutvecklingen, där man självfallet måste ta hänsyn till näraliggande möjligheter till utveckling. Vi skall väl ändå inte stoppa den fria konkurrensen mellan företag – det må då gälla konkurrens mellan statliga och enskilda eller mellan halvstatliga och enskilda företag. I så fall tror jag att vi vore på väg mot att i det längre perspektivet göra Sverige till ett enda stort industrimuseum.

STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Industriministern tycker att jag bör ha respekt för riksdagens beslut när det gäller stålet. Självfallet har jag det. Det vore också glädjande om landets industriminister kunde ha respekt för det beslut som riksdagen har fattat om de 2 300 nya jobben till Luleå. Luleå har faktiskt förlorat ca 1 000 jobb sedan SSAB bildades.

Beträffande kraftvärmeverket vill jag säga att det naturligtvis är glädjande att det nu kommit till stånd åtta månader efter det att SSAB fattade sitt beslut. Sedan skall man inte heller bortse från att regeringen har varit väl informerad, innan SSAB fattade beslutet.

När det gäller Plannja är det självfallet inte bara fråga om att bygga nya hus. Naturligtvis tar det tid att planera för sådana här omställningar, men detta är – som jag underströk tidigare – en fråga som har ventilerats, utretts och diskuterats under många år. Man har kommit fram till att det måste bli nya lokaler, ty annars klarar man inte företagets utveckling och produktion. Inom ett fåtal år kommer det att uppstå stora problem med produktionen, om man inte får nya lokaler för distribution, profilering och kontor. Det här är ingen ny fråga, och det är besynnerligt att inte statsrådet kan ge ett mer konkret svar på just den här punkten.

Beträffande valsverksutbyggnaden finner jag det märkligt – om jag förstod industriministern rätt – att beslutet om utbyggnaden av de övriga delarna av valsverket, som enligt strukturplanen föreslagits bli utbyggda, nu verkar bli uppskjutet tills det föreligger ett beslut om mediumverket. Detta måste innebära, att om det inte blir ett positivt beslut när det gäller mediumverket, blir det inte heller något beslut om byggande av andra delar av valsverket. Det måste betyda att regeringen inte vill ha någon utveckling alls på valsverkssidan med påföljd att det blir ett rent ämnesverk. Jag tycker att det är viktigt att få ett besked på den här punkten. Tidigare har nämligen mediumverket aldrig kopplats direkt till annan utbyggnad på valsverkssidan. Kan vi få ett besked på denna punkt?

GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Vad jag har sagt är inte på något sätt anmärkningsvärt, bästa industriministern. Jag konstaterar att det finns en ytterst angelägen konkurrens som bär upp hela vårt välståndssamhälle, nämligen konkurrensen på lika villkor. Tack och lov för att denna konkurrens i huvudsak har fått ske mellan enskilda företag. Men så kommer då det statliga engagemanget in i näringslivet, och det är då som risken är så stor för konkurrensnedvridning som inte sker på lika villkor.

De företag som är statliga eller som arbetar med statliga medel kan ta en större risk, därför att de vet att "farbror staten" har en skyldighet, eller åtminstone uppfattas ha en skyldighet, att träda in och hjälpa till när det går illa.

Det är det här som man från stålbranschens sida – det gäller Hagfors Järnverk, facket och företagsledningen, människorna i Värmland och mig själv – förvånas över i detta fall. Det kan väl ändå inte vara så alldeles självklart att vi i Värmland har fel och industriministern rätt. Den situationen skulle väl kunna uppstå, men jag tror inte att det förhåller sig så i det här fallet.

Nu har jag flera gånger poängterat att jag på intet sätt har förändrat min syn på konkurrensbehovet i marknadsekonomin. Jag kommer alltid att arbeta för en samhällsekonomi på marknadsekonomin grund, konkurrens på lika villkor. Men det är detta som inte håller – jag upprepar detta – när staten går in. Man har, herr talman, i detta fall gjort ungefär som då det under den socialdemokratiska regeringens tid satsades på en skidfabrik, trots att marknaden var övermättad och det fanns stora lager.

Om jag inte minns alldeles fel hade industriministern, dåvarande riksdagsmannen Nils Åsling, ungefär samma syn på den situationen som jag nu har och som så många andra har i det här fallet. Det är väl heller inte alldeles ur vägen att man då ännu en gång erinrar om vad hotbilden i Hagfors verkligen innebär, vilket industriministern och utskottet är så medvetna om. Det är därför man t. ex. skriver: Syftet med bildandet av SSAB är att skapa ett effektivt företag som kan erbjuda en på lång sikt trygg sysselsättning. --- Det finns, anser utskottet, anledning antaga att SSAB under utredningsarbetet kring företagets framtida struktur även kommer att väga in regionalpolitiska hänsyn och hänsyn till branschen i övrigt. En garanti härför synes också ligga i det villkor för det föreslagna rekonstruktionslånet som ålägger SSAB att årligen till industridepartementet lämna en redogörelse för företagets utveckling.

På samma sida i näringsutskottets betänkande säger man också: När det gäller de mindre handelsstälverkens situation vill utskottet understryka vad som anförs i propositionen (s. 46 f.) om det angelägna i att dessa verk även i framtiden kan bevara sin konkurrenskraft. Åtgärder som SSAB vidtar som ett led i sin strukturuomvandling får inte utformas så, att de leder till väsentliga svårigheter för de mindre verken. Det statliga engagemanget inom handelsstålsindustrin i form av SSAB får alltså inte medföra att mindre handelsstälverk slås ut och problem sålunda flyttas från en ort till en annan.

Nu är det händelsevis inte ett mindre handelsstälverk som drabbas här, utan det är fråga om ett stort stålföretag. Men det är ytterst nödvändigt att detta företag finns kvar i sin nuvarande omfattning.

Här har då SSAB gått in på en annan sektor. O.K. om det hade varit ett enskilt företag, men det är med kraft av den statliga satsningen som detta sker. Skattemedel skall, jag upprepar det, herr talman, inte få användas för att slå ut andra produkter i ett samhälle som baseras på en företagsekonomiskt vettig grundval.

Till sist, herr talman! Vad tänker industriministern göra – vi uppskattar den välvilja som han har visat inte bara mot Norrbotten utan också mot Värmland och hans positiva attityd till åtgärder – när nu ytterligare 60 jobb kan komma att försvinna från Hagfors? Det är oerhört dyrt att skapa dessa nya jobb. Det hade varit mycket billigare att verkligen använda satsningen i SSAB till att skapa fler industrissysselsättningar i Sverige och industrissysselsättning på en exportmarknad som skall ge Sverige bättre ekonomi.

EIVOR MARKLUND (vpk):

Herr talman! Industriministern har noterat att Norrbottensfrågorna är ofta förekommande här i kammaren, och vi sätter säkerligen inte punkt för detta i dag. Vi sätter inte heller punkt för frågan hur stålindustrin skall utformas för framtiden.

I vpk:s förslag, de som industriministern betecknar som verklighetsfrämmande, tar vi upp hela frågan om inriktningen på nya produkter och marknader, på kortare produktionsserier med högre förädlingsgrad som kan ersätta stordrift. Vi föreslår handelsbolag för handel med de socialistiska

Fredagen den
8 februari 1980

*Om Svenskt Stål
AB:s verksamhet
i Luleå*

planekonomierna och en rejäl satsning på forskning och utveckling av hela ledet, från gruvdriften över processstekniken till förädlingstekniken inom landet. Jag är inte säker på att industriministern och vpk kan bli sams om dessa linjer, men faktum är att det vi skisserar är den framtidens stålindustri som vi måste börja ta itu med under 1980-talet. För att svensk stålindustri skall kunna ta det här stora språnget krävs det alltså att man börjar nu.

I enlighet med vår inställning kräver vi naturligtvis också att stålindustrin skall nationaliseras och att SSAB skall bli helstatligt. Jag ser det faktiskt t. o. m. som en möjlighet för en industriminister att i någon mån använda sina resurser för att påverka skeendet. Man kanske också kunde begära respekt för riksdagsbeslut från företagsledningarna.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Får jag först apropå utvecklingen i Luleå säga att här står man inför bedömanden av i vilken omfattning man skall rusta upp gamla verk, i vad mån man skall investera i nya verk etc. Detta är en fråga som är föremål för utredning och överväganden i SSAB:s ledning. Jag har självfallet ingen anledning att föregripa SSAB-ledningens beslut och bedömanden i det avseendet. Därför kan jag i dag inte ge några ytterligare svar på Sten-Ove Sundströms fråga i detta avseende. Den respekten får man ha för en företagsledning och för facket i företaget att man accepterar att det är frågor som först måste övervägas inom företagens ram.

Får jag till Eivor Marklund säga att jag dess värre nödgas vara litet oartig. Jag noterar att ni har många förslag från vpk:s sida, men gemensamt för de förslagen är ju att de inte har någon förankring i verkligheten. De går inte ut från de marknadsmässiga förutsättningarna för svensk stålindustri. De har alltså väldigt litet med den aktuella situationen att göra. På det sättet ställer sig vpk vid sidan om den industripolitiska debatten. Jag tycker det är beklagligt. Vpk har i den energipolitiska debatten visat sig kunna anpassa sig till verkligheten. Varför skall man i alla andra frågor vara helt vid sidan om den aktuella diskussionen och den verklighet under vilken vi arbetar? Det är som sagt beklagligt att vpk är det.

Till Göthe Knutson vill jag säga att vi nog måste klara ut det här. Statens engagemang i SSAB är av samma karaktär som andra ägares engagemang i SSAB. Det är inte – som Göthe Knutson vill ge intryck av – fråga om något slags skattesubventionerad stålproduktion. Vi har på grundval av riksdagens beslut gått in med ägarkapital och med vissa övriga kapitaltillskott för vilka det är klart fixerat hur de skall användas. Företaget har ålagts att inom några år bli lönsamt. Det lyder under samma lagar som privata företag. Över huvud taget finns det ingenting i SSAB:s verksamhet hittills, som jag har noterat, som tyder på att man skulle vara på väg bort från den förutsättning och den målsättning som riksdagen har angett för företaget. Att man under sådana förhållanden försöker ge sken av att SSAB med skattededel går in och tar produktmarknad från andra, är något som jag vill bestämt protestera emot. Detta är helt felaktigt och gripet ur luften.

Jag tycker också att exemplet med den gamla skidfabriken är ett dåligt

exempel. Som jag minns det fallet var det närmast så att genom ett politiskt beslut gjorde man investeringen. Man investerade i en bestämd produkt. Det är på sitt sätt betecknande för hur politiska beslut i näringspolitiken inte får gå till, dvs. man skall inte fatta politiska beslut som styr företaget i detalj så att det inte kan arbeta på samma villkor som enskilda företag. Skulle vi följa Göthe Knutsons önskemål och ge SSAB-ledningen direktiv att den produkten får ni inte ge er in på och den produkten får ni inte heller ge er in på, gör de här produkterna i stället, skulle man råka i samma situation som vi för några år sedan hamnade i med den statsägda skidfabriken.

Vad vi har gjort är att vi har gett SSAB-ledningen mandat att på kommersiella villkor skapa ett lönsamt företag och självständigt välja väg när det gäller produkter och kommersiell strategi. Då går det naturligtvis också ut över konkurrenterna, eftersom marknaden är trång, men det kan vi inte göra någonting åt. Det är en konsekvens av den marknadsekonomi som jag tror att både Göthe Knutson och jag bekänner oss till, även om Göthe Knutson i det här speciella fallet vill göra anmärkningsvärda och principvidriga avsteg ifrån marknadsekonomins grundprinciper.

Får jag för resten fråga: Kan vi vara helt övertygade om att det lokaliseringssöd vi gett till Hagfors för att utveckla verktygsstålstillverkningen inte går ut över någon annan konkurrent på marknaden?

STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Efter industriministerns senaste inlägg beträffande den del som handlar om valsverksutbyggnaden i Luleå, som i alla fall på ett sätt klargör att statsrådet anser att SSAB skall fortsätta med de planer som ingår i strukturplanen och som det har fattats beslut om inom företaget, saknas tyvärr en viktig del. Det är just den del som handlar medel från samhället i anslutning till de här investeringarna. Enligt vad jag kan förstå innebär industriministerns besked att han ser positivt på just utbyggnaden av en ugn till förparet i grovverk 3 – det handlar om ombyggnaden av grovverk 2 för rälstillverkning – men han vill inte ge något besked om huruvida samhället vill sätta fart på investeringarna för att få den utbyggnaden till stånd så snabbt som möjligt.

ARNE LINDBERG (c):

Herr talman! Jag vill bara ge en liten hemläxa till herr Knutson: Han bör läsa på vad den enskilda företagsamheten har gjort för Norrbotten i en ödessituation. Vad hade Norrbotten varit om inte staten hade gjort sina insatser där?

GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Som en kort kommentar till det senaste inlägget vill jag säga vad Norrbotten är i dag. Det är ju ett enda stort problem, trots att staten har varit engagerad där i decennier.

Beträffande SSAB säger jag som industriminister Åsling att jag tror att vi måste klara ut det här.

*Om Svenskt Stål
AB:s verksamhet
i Luleå*

Samtidigt vill jag passa på att tala om hur tokigt det blir när det kommer in statligt engagemang och statliga pengar i branscher, i företag. Nu har jag tyvärr inte möjlighet att utveckla det närmare, men det gläder mig att industriministern nästan håller på att överflygla mig som marknadsekonomins förespråkare.

Vad vi alltid har varit på det klara med i mitt parti är att i ett väl fungerande samhälle konkurrensen sker på lika villkor. Nu är det på det viset att de flesta företag i dag, som industriministern väl vet, har rätt svårt med det riskvilliga kapitalet, men SSAB har av någon anledning kommit att ge intryck av – i hela den bransch där SSAB arbetar – att ha gott om pengar. Jag har haft tillräckligt många kontakter med folk inom handels- och specialstålsbranschen för att höra detta. Och det irriterar naturligtvis.

Vi har, om nu inte industriministern tycker att skidfabriken var ett lämpligt exempel, andra näraliggande exempel på hur snett det kan gå när staten går in med stöd, t. ex. varvsnäringen. Det är åtskilliga enskilda företag som har kommit i en mycket besvärlig situation därför att de statligt subventionerade varven har kunnat gå ut med priser som de andra företagen, som skall stå på egna ben, inte klarar upp att konkurrera med. I mitt civila arbete vid sidan om riksdagen – i tidningsbranschen – upplever jag konkurrensnedvridningen. Där håller företag med statlig hjälp – det är för all del då fråga om direkta subventioner – på att skapa en ännu besvärligare situation för hela tidningsmarknaden, och detta just genom det statliga stödet.

Jag skulle vilja be herr industriministern om ett litet råd. Hur förklarar man egentligen det här med SSAB kontra Hagfors både för människor som är anhängare av marknadsekonomi – som industriministern och jag – och för andra, som kanske har en något annan syn på dessa frågor och som kanske t. o. m. förespråkar ett förstatligande? Hur förklarar man detta för människor som är beroende av sina jobb och som tycker att det är galenskap att man i ett välordnat samhälle skall behöva åse detta och kanske själv drabbas?

Jag tror nog att vi skulle komma överens om vi fortsatte att diskutera detta. Men vad saken framför allt gäller är människors sysselsättning inom ramen för de resurser vi har i det här landet.

EIVOR MARKLUND (vpk):

Herr talman! Jag tror att den här debatten har gett språknämnden ytterligare uppgifter. Vad menas med "verklighet", och vad är "realism"?

Jag har redovisat vpk:s förslag, och det blir som sagt tillfälle att mera ingående diskutera dem vid kommande motionsbehandlingar. Men de motionerna tar upp konkreta förslag, alltifrån detaljer inom enskild verksamhet till vida internationella aspekter. Industriministern har däremot, åtminstone här i dag, haft inlägg som varit ganska späckade med "om" och "i så fall" – blir det så eller si, måste vi göra det eller det.

Nej, industriministern, försök att läsa vpk:s motioner, även de industri-

politiska, utan skygglappar. Då kanske vi kan diskutera utan att avfärda varandras argument.

Nr 81

Fredagen den
8 februari 1980

STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Göthe Knutson säger att Norrbotten är ett enda stort problem. Det är kanske inte helt riktigt, men det har i viss mån blivit det sedan vi fick en borgerlig regering. Det är ju så – det tycker jag åskådliggörs på ett förträffligt sätt av replikskiftet mellan Arne Lindberg och Göthe Knutson – att den borgerliga regeringen är splittrad speciellt i frågan huruvida staten skall engagera sig i tillräcklig grad eller ej i problemen i Norrbotten. Man har helt enkelt skillnader i samhällssynen på detta område. Det är därför vi har stora problem i Norrbotten. Det beror på att vi har en regering där man inte kan komma överens och där man inte kan samla sig till krafttag på detta område.

ARNE LINDBERG (c):

Herr talman! Sten-Ove Sundströms inlägg kan inte få stå oemotsagt. Den meningsriktning som herr Knutson företräder och den socialdemokratiska regeringen har gemensamt bedrivit en politik genom vilken man utnyttjat Norrbottens råvaror utan att kapitalet fått stanna kvar i Norrbotten.

Överläggningen var härmed avslutad.

*Om åtgärder för
att utvidga verk-
samheten vid
Ljusdals Träpro-
dukter AB*

§ 6 Om åtgärder för att utvidga verksamheten vid Ljusdals Träprodukter AB

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att besvara Bertil Måbrinks (vpk) den 11 januari anmälda interpellation, 1979/80:115, och anförde:

Herr talman! Bertil Måbrink har frågat vilka åtgärder jag avser att vidta för att trygga och utvidga verksamheten vid Ljusdals Trä.

Ljusdals Träprodukter AB ingår sedan hösten 1978 i ASSI-koncernen. Vid företaget tillverkas trappor, golv och boardlamell, allt i trä. Efter en brand år 1976 vid en av företagets två anläggningar, båda belägna i Ljusdal, har man startat tillfällig produktion i Ytterhogdal. F. n. sysselsätts i Ljusdal ca 210 personer och i Ytterhogdal 21. En ny anläggning i stället för den som brann ner har uppförts i Ljusdal. Denna investering möjliggjordes genom att regeringen beviljade lokaliseringsstöd med sammanlagt ca 15 milj. kr., varav ca 9 milj. kr. var lokaliseringsbidrag. Investeringen kostade ca 24 milj. kr. Antalet sysselsatta beräknades genom investeringen komma att öka med ca 45 personer, varav 20 personer i Ytterhogdal.

Enligt vad jag har erfarit har Ljusdals Träprodukter svåra ekonomiska problem. Marknadsutvecklingen för företagets produkter har varit svag. Den nya anläggningen har medfört kostnader som inte har kunnat förutses. Statsföretag har åtagit sig att täcka förlusterna t. o. m. år 1979. Företagsled-

Fredagen den
8 februari 1980

*Om åtgärder för
att utvidga verk-
samheten vid
Ljusdals Träpro-
dukter AB*

ningen inom Ljusdals Träprodukter håller f. n. på att utarbeta en ny långtidsplan i samråd med de anställda och moderbolaget ASSI för att komma till rätta med problemen. För att uppnå konkurrenskraft anser man att en koncentration och en effektivisering av verksamheten kommer att bli nödvändig. Intensiva insatser kommer att göras vid marknadsföringen, även på exportsidan, och med produktutveckling för att bättre utnyttja den investering som gjorts och förbättra lönsamheten.

Eftersom företaget hittills inte har uppfyllt de planer som angavs som en förutsättning när lokaliseringssöd beviljades år 1977, har arbetsmarknadsstyrelsen, som har att svara för uppföljningen i sådana ärenden, hittills innehållit det lokaliseringssöd som beviljats företaget. När företaget presenterat sin plan för rekonstruktion av verksamheten kommer arbetsmarknadsstyrelsen att ta ställning till hur stort det slutliga lokaliseringssödet kommer att bli.

Ljusdals Träprodukter AB är verksam i en bransch med intensiv konkurrens och där det f. n. råder en viss överproduktion. I första hand måste vi avvakta att företaget löser sina nuvarande problem, innan vi kan vänta oss en expansion av verksamheten.

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag vill börja med att tacka industriministern för svaret.

Hur läget industri- och sysselsättningsmässigt är i Ljusdals kommun skall jag inte trötta vare sig industriministern eller kammarens ledamöter med att upprepa – det är ju väl känt av både regeringen och riksdagen. Jag skall bara säga att någon förbättring inte ägt rum och att hotet om sysselsättningsminskningar fortfarande hänger över kommunen och dess invånare.

Som jag anfört i interpellationen är Ljusdals Trä den största industrin i kommunen. Företaget spelar således en mycket viktig roll regional- och sysselsättningspolitiskt sett.

Som industriministern säger i svaret har företaget haft och har fortfarande vissa problem. Man redovisar t. ex. förluster. Jag tycker inte att det i och för sig motiverar ogenomtänkta och delvis panikartade åtgärder från ASSI:s och Statsföretags sida. Företaget har investerat i nya byggnader, man har, vad jag förstår, också gjort produktionstekniska fel, som naturligtvis kostar tid och pengar att rätta till. Möjligen skulle tiden och kostnaderna ha kunnat reduceras betydligt, om företagsledningen mer hade lyssnat på de anställdas förslag och påpekanden.

Frågan är nu om de anställda och företagsledningen i lugn och ro kan få arbeta med en långsiktig utvecklingsplan för företaget, som kan resultera i produktionsförbättringar och – viktigast av allt – utveckling av nya produkter. Vad jag förstår har företaget stora möjligheter att utvecklas och att i första hand behålla nuvarande arbetsstyrka och på litet längre sikt utöka densamma. Men då krävs att företaget kan få ytterligare statliga medel och att det beviljade lokaliseringssödet betalas ut i sin helhet. Om inte detta sker händer bara en sak, nämligen en kraftig reduktion av arbetsstyrkan vid Ljusdals Trä. Motiveringarna för att inte betala ut beviljat lokaliseringssöd

är att företaget inte uppfyllt de löften som gavs om att nyanställa 45 personer och av dessa ett visst antal kvinnliga arbetare. Det är sant – företaget har inte uppfyllt det löftet. Men samtidigt skall också sägas att företaget inte har minskat arbetsstyrkan utan faktiskt ökat densamma.

Alternativet är nu, som jag sagt tidigare, att om inte pengar ges till företaget kommer jobb att försvinna. Anser industriministern att det är en acceptabel lösning? Är de 15 miljoner som det här lokaliseringsstödet uppgår till viktigare än 25–30 jobb som kommer att försvinna i första omgången?

Industriministern säger i interpellationssvaret: "I första hand måste vi avvakta att företaget löser sina nuvarande problem, innan vi kan vänta oss en expansion av verksamheten." Men problemet är ju brist på pengar, och där vägrar tydligen industriministern att ställa upp. Hur tänker sig industriministern att företaget skall reda ut sina problem?

I interpellationssvaret sägs: "För att uppnå konkurrenskraft anser man att en koncentration och en effektivisering av verksamheten kommer att bli nödvändig." Vidare sägs att Ljusdals Träprodukter håller på att utarbeta en ny långtidsplan i samråd med de anställda och moderbolaget ASSI för att komma till rätta med problemen.

Det sista är inte helt korrekt. Vad man arbetar med är en åtgärdsplan för ett år. Det bakgrundsmaterial man då använder är förslag från en konsultutredning. Det går ut på en reduktion av arbetsstyrkan. Det är den effektivisering som det talas om i interpellationssvaret.

Den koncentration det talas om kan innebära antingen att vissa produktionsenheter i Ljusdal läggs ned eller att någonting kommer att hända med enheten i Ytterhogdal. Jag hoppas att så inte blir fallet.

Ljusdals Trä har fått stränga order från ASSI och Statsföretag att bringa ned förlusterna och snabbt försöka skapa lönsamhet. Det är alltså inte Ljusdals Trä som skall utsättas för kritik – det är ASSI, Statsföretag och regeringen som är de ansvariga.

Det vore bra om det är riktigt som sägs i interpellationssvaret att företaget kommer att göra intensiva insatser vid marknadsföringen, även på export-sidan, och med produktutveckling. Men om jag inte är fel underrättad har de anställdas representanter begärt att man skall anlita expertis för att nu analysera produktionen och utveckla nya produkter. Företagsledningen i Ljusdals Trä har avvisat detta med motiveringen att det inte finns någon tid till sådant. Man vill förbättra lönsamheten snabbt, och det skall då ske på det sätt som jag tidigare redogjorde för.

För att detta verkligen skall gå snabbt kommer i nästa vecka upp en SAF-konsult, som dessutom vägrat att innan han går till verket träffa de anställdas fackliga representanter.

Jag vill alltså säga att företaget har vissa problem. De tre produkter som tillverkas vid Ljusdals Trä har en marknad. Problem finns när det gäller trappstillverkningen, men jag tror att de problemen kan reduceras med vissa förbättringar och med en hårdare marknadsföring nationellt och internationellt. Dessutom måste det vara möjligt att hitta nya produkter förutom det nya vägg- och takmaterialet. Vidare måste lokaliseringsstödet betalas ut och

*Om åtgärder för
att utvidga verk-
samheten vid
Ljusdals Träpro-
dukter AB*

Fredagen den
8 februari 1980

*Om åtgärder för
att utvidga verk-
samheten vid
Ljusdals Träpro-
dukter AB*

Statsföretag ge en resultatgaranti också för 1980. Det måste vara en bättre lösning än att tvinga företaget till de panikåtgärder som nu är på gång och som kommer att resultera i personalminskningar. Frågan är om industriministern är beredd att ta initiativ till att ekonomiska medel ställs till Ljusdals Träs förfogande.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Bertil Måbrinks inlägg vitsordar mitt tidigare omdöme att det är angeläget att företaget får genomföra sin rekonstruktionsplan och göra en total översyn av verksamhetens organisation. I det sammanhanget vill jag gärna instämma i vad Bertil Måbrink sade om att det är angeläget att man, om driften i Ytterhogdal läggs ned, i samråd med kommunerna och de anställda lyckas skaffa alternativa arbetstillfällen i Ytterhogdal, som ju är en region med betydande sysselsättningssvårigheter.

Allt det här är nu ett arbete som pågår, och jag har ingen anledning att ge mig in i närmare kommentarer till de olika insatser som företagets ledning tillsammans med facket gör och som Bertil Måbrink här har redogjort för. Jag vill bara understryka vad jag sade i mitt svar, nämligen att det självfallet är arbetsmarknadsstyrelsens uppgift att se till att man, innan man slutreglerar det lokaliseringsstöd som företaget har beviljats, har garantier för en hållbar, meningsfull och kommersiellt riktig inriktning så att företaget på det sättet kan trygga sysselsättningen för sina anställda. Utan en sådan plan för en rekonstruktion av företaget är det givetvis inte tänkbart att arbetsmarknadsverket kan slutreglera lokaliseringsstödet.

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag vet inte om jag missuppfattade industriministern, men jag tyckte att jag nära nog fick en bekräftelse på att den enhet som Ljusdals Trä har i Ytterhogdal skall försvinna men att industriministern menar att det är viktigt att det kommer någon ersättningsindustri.

Industriministern och jag har debatterat Ytterhogdal tidigare. Den aktuella verksamheten flyttades från Ljusdal 1976 eller 1977. Nu finns den på orten, och jag tror att det skulle vara väldigt olyckligt om man tog bort den igen. Den har betydelse för Ytterhogdal.

Ljusdals Trä har tre produkter som varken säljer dåligt eller saknar framtid, snarare tvärtom. Man skulle t. o. m. kunna utvidga produktionen genom, som jag har sagt, bättre marknadsföring och kanske vissa andra åtgärder.

Vad som har satt press på Ljusdals Trä är att ASSI och Statsföretag har sagt att de ekonomiska problem som företaget nu har skall lösas under 1980. Ni får göra precis hur ni vill, har man sagt, men ni skall snabbt visa på en resultatförbättring, och till dess får ni inga pengar. Den enda åtgärd som företagsledningen på Ljusdals Trä då kan vidta blir att plocka bort ett antal människor och upphöra med vissa produkter som ger problem i dag. Det är den åtgärd som man tvingas vidta.

Jag menar att detta är helt förkastligt, för det kommer att få som

konsekvens att man halverar arbetsstyrkan vid Ljusdals Trä. Det innebär inte någon utveckling av företaget utan betyder att man börjar en avveckling av det. Därför anser jag att det är oerhört viktigt – trots att företagsledningen inte har uppfyllt det löfte om att nyanställa 45 personer som man gav när man fick lokaliseringsstödet beviljat 1977 – att pengarna betalas ut. Annars blir följden, som jag har sagt flera gånger, att ett antal jobb försvinner från företaget. Därmed blir det heller inte någon utveckling och något framskåpande av nya produkter. Detta är en kärnfråga i sammanhanget.

Det är också viktigt att Statsföretag under 1980 ger företaget en resultatgaranti. Jag tror att detta på lång sikt är den bästa lösningen, för då kan företaget undvika sådana panikåtgärder som det nu tvingats in i av Statsföretag och ASSI.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! För att undvika missförstånd vill jag säga att beträffande Ytterhogdal var den ursprungliga avsikten att etableringen där skulle vara i verksamhet under den tid som man behövde för att komma upp i volym i Ljusdal. Det var ju en förutsättning som jag som ansvarig för regionalpolitiken inte kunde acceptera. Ytterhogdalsenheten har alltså funnits kvar enligt den uppgörelse beträffande lokaliseringsstödet som på sin tid träffades med företaget.

När nu företaget befinner sig i en ekonomiskt besvärlig situation och anser sig behöva föra en diskussion om en koncentration av driften, så har jag alltså uttryckt önskemålet att man ser till att de arbetstillfällen man skapade i Ytterhogdal kan användas för någon annan produktion eller i någon annan verksamhet. Man skall inte överge de anställda i Ytterhogdal i den här situationen.

Beträffande företagets dispositioner i övrigt tror jag inte att detta är rätta platsen att ta upp en diskussion. Det bör vara en affär mellan företagsledningen, de anställda, ASSI och Statsföretag. Jag vill bestämt varna Bertil Måbrink för att dra den slutsats som framgår av vad han här säger – att man så fort ett företag har svårigheter skall ge arbetsmarknadsverket ändrade direktiv. Verkets uppgift att bevaka att lokaliseringsstödet används på rätt sätt skulle alltså inte få gälla i sådana sammanhang – eller i fråga om statliga företag. Det vore verkligen att missbruka de direktiv som riksdagen har gett. Det uppdrag som arbetsmarknadsverket har fått måste självfallet genomföras även när det gäller ett statligt företag. Här har alltså ställts villkoret att företaget skall presentera en rekonstruktionsplan innan lokaliseringsstödet slutregleras, och det kravet måste självfallet kvarstå.

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! När det gäller Ytterhogdal vet jag att i den här s. k. åtgärdsplanen, som ASSI och företaget Ljusdals Trä håller på att arbeta med, ingår mer eller mindre att man skall ta bort trälamelltillverkningen i Ytterhogdal och åter förlägga den till Ljusdal. Det skall ske ganska snabbt – så snart som möjligt under 1980. Då skall man skaffa – enligt industriminis-

Fredagen den
8 februari 1980

*Om användningen
av "secure"-reak-
torer i den fram-
tida energiförsörj-
ningen*

tern – annan sysselsättning för de 21 personer som är anställda i Ytterhogdal. Det är mycket betydelsefullt – 21 arbetstillfällen för Ytterhogdal. Men vem skall garantera de jobben, herr industriminister? Man kan ju inte bara allmänt tala om detta. Finns det några klara planer? Är regeringen beredd att ställa upp för en alternativ industri? Det är väl inte så att industriministern utgår ifrån att storfinansen ställer upp och klarar detta – den storfinans som mer eller mindre har raserat dessa skogslän under 1960- och 1970-talen.

Sedan är det naturligtvis riktigt att regler skall gälla för lokaliseringsstöd och lokaliseringspengar -- det tycker jag också. Men man får inte vara så byråkratisk och formalistisk att man biter sig fast vid de reglerna och vägrar dessa 15 milj. kr., så att ett stort antal arbetstillfällen försvinner i Ljusdal. Det kan väl inte vara meningen? Det får heller inte vara så att Statsföretag vägrar att ge någon resultatgaranti för 1980.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 7 Om användningen av "secure"-reaktorer i den framtida energiförsörjningen

Statsrådet CARL AXEL PETRI erhöll ordet för att besvara *Hans Peterssons* i Hallstahammar (vpk) den 11 januari anmälda interpellation. 1979/80:116, och anförde:

Herr talman! Hans Petersson har frågat mig om det är tänkt att kärnvärmeverk av typ secure skall komma till användning i vår framtida energiförsörjning och var de i så fall skall placeras.

Inget av de tre alternativen i folkomröstningen innehåller något om secure-reaktorerna.

Inga andra kärnreaktorer än de elproducerande reaktorer som anges i de olika alternativen är – såvitt jag kan förstå – aktuella för användning i Sverige.

HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Jag tackar energiministern för svaret. Interpellationen är föranledd av att det uppstått viss förvirring om vad som egentligen menas med ja till kärnkraft. Det finns flera orsaker till det.

1975 avsatte riksdagen forskningsmedel för utveckling av, som det heter, lågtemperaturreaktorer för fjärrvärmeändamål, dvs. reaktorer av den typ som Asca-Atom har givit namnet secure.

På sina håll har det beställts utredningar om sådana här reaktorer – bl. a. finns en sådan utredning i Örebro, där man tar upp kostnader, funktion, placering i stadsbilden osv.

Förre energiministern Carl Tham har låtit bli att besvara ett öppet brev från vänsterpartiet kommunisternas distrikt i Västmanland och Södermanland. Brevet avsändes till och uppmärksammades av länspressen och innehöll frågor om hur det skall bli med secure, eftersom de inte officiellt förs

fram i debatten om de olika alternativen. Detta var alltså innan man beslöt om propositionen och ordningen inför folkomröstningen.

I höstas har en motion lämnats till Västerås kommunfullmäktige där man begär att en sådan här reaktor skall byggas. Mark finns sedan tidigare reserverad på en ö i Mälaren. Strax därefter erhöll fullmäktigeledamöterna i Västerås en färggrann broschyr från Asea-Atom, en ganska påkostad broschyr som gör reklam för reaktorn. Det får väl betraktas som ett led i en marknadsföring och i ett försök att få politikerna att ändå arbeta med en sådan här reaktor.

I förra veckan hölls ett "ja-möte" i min hemort Hallstahammar, där man propagerade för att försöka få folk att rösta för en utbyggnad av kärnkraften. Från husvagnen som innehöll mötesarrangörer och propagandamaterial spreds omväxlande reklammaterial från Asea-Atom och en folder som undertecknats av en av de organisationer som nu flockas kring kapitalet för att försöka få folk att rösta för en utbyggnad av kärnkraften. I foldern redovisas den här kärnkraftsreaktorn secure, och i avslutningen sägs att reaktorn passar bäst för större städer.

Jag är glad för energiministerns svar, för det visar att han och jag har precis samma uppfattning om vad omröstningen gäller. Energiministern använder visserligen en litet onödigt nödutgång i texten genom att hänvisa till "såvitt jag kan förstå". Det kan ju tyda på att det kan bli tolkningsproblem om det blir ett ja till kärnkraften. Blir det ett nej uppstår inga problem – då inleds avvecklingen. Blir det däremot ett ja kan man misstänka att man börjar damma av dessa secure-reaktorer igen och säger att det här är mycket lämpligt, det här skall vi använda osv.

Jag vore glad om energiministern, som haft en central roll i förhandlingarna kring alternativen och som också benämns opolitisk, kunde säga att hur det än går i omröstningen skall inga secure-reaktorer användas. Det är endast vad som står i texten på valsedlarna som skall gälla – det skall vara bindande.

Hur som helst tolkar jag energiministerns svar som ett besked, både till Asea-Atom och till dem som för fram secure i debatten kring kärnkraften, om att man bör avbryta försöken att introducera kärnvärmereaktorer, och att energiministern tar avstånd från den propaganda som förs fram när det gäller kärnkraftsutbyggnad utöver vad som sagts i de olika alternativen inför folkomröstningen.

Statsrådet CARL AXEL PETRI:

Herr talman! Som svar till Hans Petersson i Hallstahammar, när han frågar mig om jag kan så att säga garantera folkomröstningens innehåll, vill jag bara säga att konstitutionellt är folkomröstningen rådgivande. Det innebär att det är riksdagen som har att fatta de avgörande besluten och att folkomröstningen enligt vår författning endast ger ett råd till riksdagen.

Nu är det ju så att partierna i riksdagen har förklarat att de skall följa omröstningsresultatet, och det är naturligtvis ett faktum, vilket inte förändrar rättsläget. Men av det jag har sagt följer att det inte är jag utan de

*Om användningen
av "secure"-reak-
torer i den fram-
tida energiförsörj-
ningen*

politiska partierna i riksdagen som kan ge garantier rörande tolkningen av omröstningsresultatet, något som självfallet får ske utifrån det som står på sedlarna, som tillkommit genom en överenskommelse mellan de politiska partierna.

HANS PETEKSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Jag får tacka igen. Energiministerns uttalande styrker ju att "secure"-reaktorer inte är aktuella vid ett ja till kärnkraft. Då kan ju alla de här organisationerna som flockas kring kapitalet, för att stödja kapitalets krav på utveckling, göra om sina broschyrer, där "secure"-reaktorer finns med. Asea-Atom bör vidare sluta upp med att göra reklam för den här reaktorn, liksom alla motioner om inrättande av "secure"-verk bör avslås ute i kommunerna.

Det finns ju en rad organisationer – AB Kärnkraft (AKK), Föreningen för kärnkraftens utvecklande, EAP, KOM, Göteborgs Handelskammare m. fl. – som nu driver olika kampanjer för ja till kärnkraft. Det vore bra om vi fick en uppremsning kring alternativen 1, 2 och 3, så att det kom fram vad som faktiskt står på valsedlarna.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 8 Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställning 1979/80:137

§ 9 Anmälades och bordlades

Förslag

1979/80:13 Fullmäktiges i riksbanken förslag om disposition av riksbankens vinstmedel för år 1979

§ 10 Anmälades och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkanden

1979/80:35 med anledning av förslaget 1979/80:5 från riksdagens förvaltningsstyrelse om utvidgning av förvaltningskontorets direktion

1979/80:36 med anledning av propositionen 1979/80:55 om ändring i kommunallagen (1977:179), m. m.

Kulturutskottets betänkande

1979/80:23 med anledning av propositionen 1979/80:101 med förslag om tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1979/80 såvitt propositionen hänvisats till kulturutskottet

Jordbruksutskottets betänkanden

1979/80:24 med anledning av motioner om jakt- och viltvård m. m.

1979/80:26 med anledning av motion om svensk text på importerade livsmedelskonserver

1979/80:27 med anledning av motioner om en landskapsplan för Skåne.
m. m.

Nr 81

Fredagen den
8 februari 1980

Näringsutskottets betänkanden

1979/80:27 med anledning av motioner om kontokort

1979/80:28 med anledning av motion om förstatligande av läkemedelsindu-
strin

*Anmälan av inter-
pellationer*

Civilutskottets betänkande

1979/80:8 med anledning av propositionen 1979/80:101 med förslag om
tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1979/80 såvitt avser
bostadsdepartementets och kommundepartementets verksamhetsområ-
den

§ 11 Anmälan av interpellationer

Anmälades och bordlades följande interpellationer som ingivits till
kammarkansliet

den 7 februari

1979/80:138 av *Karin Ahrland* (fp) till justitieministern om våldspornogra-
fiska bilder:

Mycket dumt står att läsa i de s. k. herrtidningarna. En sällsynt larvig och
upprörande artikel har nyligen publicerats i Lektor nr 6:1980. Under
rubriken "Så här blir din tjej läckrast i stan" visas i ord och bild hur "mjälla
17-åringar" och "bedagade kvinno-underdelar" mals till köttfärs och grillas
med örterkryddor i het ugn. En mör flicka delas i under- och överkropp,
underkroppen "benas ur" och mals, stoppas i fårtarm och sys ihop med
överkroppen.

Till det interpellationsexemplar som översändes till justitieministern
bifogar jag bilderna för att staten inte skall behöva ge ut 6:25 kr. av
skattebetalarnas medel och ekonomiskt bidrag till ett sådant människoför-
akt.

Riksdagen har nyligen förbjudit barnpornografi. Men våldspornografi är
fortfarande tillåten. Detta är egendomligt.

På pornografisk föreställning på porrklubbar är det förbjudet att visa
"förråande sexuellt eller sadistiskt beteende". På bild och text i tidningen är
det tillåtet. Detta är egendomligt.

Är det inte dags att i konsekvensens och jämställdhetens namn rensa upp i
floran av kvinnoförakt? Det bör enligt min mening i framtiden inte vara
tillåtet att framställa och försälja våldspornografiska bilder.

Jag vill fråga justitieministern:

Tycker justitieministern att det är förenligt med grunderna för yttrande-

*Anmälan av inter-
pellationer*

friheten och tryckfrihetsförordningen att, som i den här nämnda artikeln, uppmana till förråande sexuellt eller sadistiskt beteende?

Har vi nått gränsen för vad tryckfriheten kan tillåta?

den 8 februari

1979/80:139 av *John Andersson* (vpk) till industriministern om ett utvecklingsprogram för Västerbottens gruvindustri:

Inom Västerbottens län utgör gruvnäringen en mycket betydelsefull faktor. I en kommun, Norsjö, svarar denna näring för ca 30 % av industrisysselsättningen. Varje förändring inom denna näringsgren i negativ riktning ger självfallet återverkningar på sysselsättningen i kommunen samt i länet för övrigt. Det är därför av mycket stor betydelse för framtiden vilken politik och vilka riktlinjer som vi låter styra utvecklingen inom gruvnäringen. Om vi skall kunna undvika fler fall i likhet med gruvorna inom Adakfältet, måste vi välja att utveckla och inte avveckla denna basindustri.

I den kapitalistiska filosofin varierar en malmkroppens storlek i takt med svängningarna i malmpriserna. Det som ena dagen utgör grunden för många människors existens kan över en kort tidsperiod förvandlas till vad man kallar "ej brytvärda mineraliseringar". När Rudtjehäcksgruvan lades ned vid årsskiftet 1975-1976 var det ett utslag av denna filosofi. Trots att malmen fanns och gruvan gav vinst, ansågs det mera lönsamt att avveckla gruvan – detta eftersom man såg att inom något år skulle den företagsekonomiska vinsten förvandlas till förlust, enligt beräkningar som gjordes.

En sådan politik bygger på rovdrift och kortsiktigt tänkande. Snabba svängningar i den kapitalistiska konjunkturen skall inte utgöra grunden för hur våra naturtillgångar skall utnyttjas. Så bräcklig och skör får inte framtiden vara för de anställda. Tvärtom finns i dag all anledning till en offensiv politik när det gäller gruvnäringen. Nya intressanta upptäckter av mineraler har gjorts i Västerbotten, bl. a. av nickel och volfram. När det gäller nickel så var en gruva i drift under andra världskriget. Där finns det i dag obrutna partier kvar.

Kravet om ett utvecklingsprogram för länets gruvindustri växer sig allt starkare. Det var också kravet i en motion från vpk (1978/79:1031). Resultatet blev att riksdagen hemställde till regeringen att redovisa ett gruvpolitiskt handlingsprogram för riksdagen.

Med hänvisning till det anförda ber jag att till industriministern få ställa följande frågor:

1. Har regeringen påbörjat sitt arbete med detta gruvpolitiska handlingsprogram?

2. Ämnar regeringen söka samråd med berörda kommuner i samband med utarbetandet av programmet?

3. Om inte detta programarbete påbörjats, ämnar industriministern vidta åtgärder för att det omgående påbörjas?

Fredagen den
8 februari 1980

Anmälan av interpellationer

1979/80:140 av *Eva Hjelmström* (vpk) till utbildningsministern om studiesituationen för heltidsstuderande vid universiteten:

En växande grupp högskolestuderande väljer att studera i halvfartstakt, dvs. de studerar i allmänhet på sin fritid. Fortfarande gäller dock att den övervägande delen studerar på heltid. De fortsätter direkt från gymnasieskola till högskola alternativt tar tjänstledigt från ordinarie arbete för att komplettera eller avsluta en icke fullgjord examen.

Vid planläggning av kursscheman har det visat sig att det är de heltidsstuderande som kommit i kläm på grund av denna uppdelning i studietakt. Det finns exempel från statsvetenskapliga institutionen vid Stockholms universitet, men det gäller även andra institutioner. Här är så gott som alla kursmoment förlagda till kvällstid. Det gäller studerande för 40 poäng i fortsättningskursen politik med förvaltning. Var och en som har den minsta erfarenhet av barn kan begripa den svåra situation som en heltidsstuderande småbarnsmamma försätts i. Med all rätt hörs också ljudliga protester från denna studerandegrupp, som under en termin tvingas vara hemifrån två kvällar i veckan för obligatoriska seminarier/lektioner, medan tiden för självstudier är förlagd till dagtid. Kvinnor som tagit tjänstledigt från sina arbeten med hopp om att som heltidsstuderande kunna följa undervisningen under dagen, tvingas nu ofrivilligt pussla med barnvakter under tider på dygnet då främst små barn är som mest beroende av sina föräldrar. Kostsamt blir det också, och många har snabbt sett sin stora studieglädje förbytas i oro och olust. Ett barn som under dagtid har plats inom den kommunala barnomsorgen kan i fall av sjukdom få barnvårdare i hemmet. Men vad händer med det sjuka barnet på kvällen, då mamman måste i väg till ett trettimmarspass på universitetet? Den heltidsstuderande småbarnsmamman har fått hela sin tillvaro uppochnedvänd. Och hur många småbarnsfamiljer har i dagens Sverige en mormor/morfar eller farmor/farfar nästgårds?

De försämrade studiemöjligheterna för heltidsstuderande drabbar främst de ensamstående kvinnorna och barnen. Men även i familjer med två föräldrar har möjligheterna till umgänge med barnen för den heltidsstuderande försämrats jämfört med de villkor som gäller för heltidsarbetande med normal arbetstid.

Schemaansvariga vid universiteten skyller de dåliga studieförhållandena på bristande finanser: det finns helt enkelt inte tillräckligt med medel för att separera lektions- och föreläsningstider på de två studerandegrupperna. Heltidsstuderande tvingas sålunda studera på halvfartsstuderandes villkor trots olikartade villkor f. ö. Halvfartsstuderande har själva valt att studera på sin fritid, ofta efter sin ordinarie arbetstid, medan helfartsstuderande som lever på knappa studielån ofta har tagit tjänstledigt på heltid i tron att studierna är förlagda inom den tidsram som är normal på arbetsmarknaden.

Jag vill med anledning av det anförda fråga utbildningsministern:

1. Är utbildningsministern införstådd med de problem som kvällsundervisning åsamkar heltidsstuderande vid vara universitet?

2. Vad ämnar regeringen göra för att snabbt råda bot på denna otillfredsställande studiesituation?

3. Är regeringen beredd att föranstalta om att universitet och högskolor får de medel som krävs för att garantera att obligatorisk undervisning för studerande på heltid i ökad utsträckning förläggs till dagtid?

§ 12 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 7 februari

1979/80:311 av *Lennart Pettersson* (s) till statsrådet Olof Johansson om de timarvoderade universitetslärarnas situation:

Den anställningssituation som de timarvoderade lärarna har vid våra universitet utgör något av en skamfläck för staten som arbetsgivare. Dessa lärare har i de flesta avseenden en sämre situation än övriga lärarkategorier. De har väsentligt lägre lön via timarvoderingen. De har vidare sämre sociala förmåner. Någon anställningstrygghet existerar inte heller.

Undersökningar visar att det sker ett ökande missbruk av denna kategori av lärare från universitetsförvaltningens sida. Allt fler timarvoderade lärare tvingas gå år efter år med mer eller mindre "full tjänst" utan den trygghet och den lön de rimligen borde ha rätt till. Det borde vara en angelägenhet för regeringens personal- och lönenämnder att känna ett rimligt mått av arbetsgivaransvar också för denna kategori av anställda och att vidta åtgärder i enlighet härmed.

Jag ber därför att få fråga statsrådet Olof Johansson:

1. Hur ser statsrådet på statens arbetsgivaransvar för de timarvoderade universitetslärarna?

2. Är regeringen beredd att se till att det fastställs regler för när tjänst skall inrättas och att de som har en väsentlig del av sin försörjning genom undervisning på högskolan skall förordnas på tjänst och ej behöva gå på löstimmer?

1979/80:312 av *Iris Mårtensson* (s) till arbetsmarknadsministern om åtgärder mot ungdomsarbetslösheten i Gävleborgs län:

Ljusdals kommun har i dag en besvärande ungdomsarbetslöshet. I olika typer av beredskapsarbeten finns ca 125 ungdomar engagerade.

AMS kommer nu att på grund av gemensamma konjunkturprognoser skära ned bidragen för beredskapsarbeten.

Industrins företrädare bedömer emellertid konjunkturutsiktarna något annorlunda.

Jag vill därför fråga arbetsmarknadsministern:

Vilka insatser är arbetsmarknadsministern beredd att göra för att trygga

sysselsättningen för ungdomar i Ljusdals kommun och andra orter med hög ungdomsarbetslöshet i Gävleborgs län?

1979/80:313 av *Birgitta Rydle* (m) till kommunikationsministern om rullstolar på järnvägsstationerna:

På järnvägsstationerna är det illa beställt med hjälpmedel för de resenärer som har svårt att gå eller över huvud taget inte kan göra det. Den enda möjligheten – utöver att anlita stadsbud – är att rullstol förbeställs, så att medföljande eller väntande anhörig eller vårdare kan transportera den rörelsehindrade resande inom stationsområdet. Trots att det endast erfordras enkla och föga kostnads- och utrymmeskrävande rullstolar står inga sådana i beredskap på stationerna.

Mot bakgrund av detta vill jag fråga kommunikationsministern följande:

Vilka åtgärder är kommunikationsministern beredd att vidta som leder till att järnvägsstationerna förses med skälig rullstolsberedskap för rörelsehindrade resenärer?

1979/80:314 av *Lars Hedfors* (s) till industriministern om strukturrationaliseringen inom Södra Skogsägarna AB:

Den 7 februari 1980 beslutade styrelsen för Södra Skogsägarna AB att MBL-förhandlingar om avveckling av pappersbruket i Strömsnäsbruk skall inledas. Det betyder att ca 400 anställda utöver tidigare varslade 830 kommer att friställas vid Södra Skogsägarna. Det betyder också att ytterligare ett väl fungerande samhälle sannolikt kommer att försvinna och att centraliserings-tendenserna inom skogsindustrin i södra Sverige kommer att förstärkas.

Industriministern har bl. a. i samband med interpellationssvar under hösten 1979 framfört den uppfattningen, att samhället inte skall blanda sig i Södra Skogsägarnas strukturrationalisering. Jag ber därför att till statsrådet Åsling få ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd ompröva sin tidigare inställning att inte blanda sig i den strukturrationalisering som pågår inom Södra Skogsägarna, sedan varsel om nedläggning nu utfärdats även vid pappersbruket i Strömsnäsbruk?

1979/80:315 av *Gullan Lindblad* (m) till arbetsmarknadsministern om möjligheterna till s. k. köpt utbildning inom företag:

AMS har enligt uppgift fått direktiv om att all s. k. köpt ungdomsutbildning inom företag skall vara slutförd före den 1 juli 1980. Anledningen härtil är den aviserade gymnasiala företagsutbildningen.

I län med stor ungdomsarbetslöshet har den "köpta" utbildningen inom företag haft god effekt på orter som saknar AMU eller gymnasial utbildning inom exempelvis verkstadsföretag och storbushåll. Den kommande gymnasiala företagsutbildningen torde inte lösa *alla* sysselsättningsproblem för ungdomar i ett slag.

Nr 81

Fredagen den
8 februari 1980

*Meddelande om
frågor*

Jag vill därför till arbetsmarknadsministern ställa följande fråga:
Kan län med stor ungdomsarbetslöshet – t. ex. Värmland – påräkna
fortsatta möjligheter till s. k. köpt utbildning inom företag?

§ 13 Kammaren åtskildes kl. 11.17.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert